సర్వస్వామ్యసంకలితము

ప్రథమముద్రణము

లండన్ రాయల్ యెడిషన్

వెల రు. 2-0-0

చెన్నపురి:

ఆంధ్రపత్రికా ముద్రాలయమున

ముద్రితము—1927

పుష్పగంధ

పీఠిక

బ్రహ్మశ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు సంపాదించి ప్రకటించిన ప్రబంధరత్నావళిని పరికించుమేని యెన్నియేని ప్రాచీనప్రబంధరత్నములు తెలుఁగుబాసకుఁ జెట్టని తొడవులై విలసిల్లియుండెడివని తెలియవచ్చెడిని. ఆయాప్రబంధములనుండి యందుద్ధృతములైన పద్యములు వానివాని యౌత్కృష్ట్యమును, కవితామాధుర్యమును వేనోళ్ళఁ జాటుచున్నవి. ఆగ్రంథములు నామమాత్రావశిష్టములై యిప్పుడు లభింపకుండుటచే నాంధ్రవాఙ్మయమునకుఁ దీరనిలోటు వాటిల్లినది. విస్మృతిప్రాయములయిన యట్టిగ్రంథరత్నములలో నొకటియగు నీమల్హణచరిత్రమున కేకైకమగుమాతృక యిటీవల మనభాగ్యవశమునఁ దొఱఁకుపాట లభించినది. దీనికి

కృతికర్త

ఎడపాటియెఱ్ఱనార్యుఁడు. గ్రంథావతరణికవలనను, ఆశ్వాసాంతగద్యములవలనను ఈతఁడు 'శివభక్తినిధి' యనియు, 'మంత్రి' (నియోగిబ్రాహ్మణుఁడు) యనియుఁ 'కవితాభిజ్ఞుఁ' డనియు, 'కౌండిన్యకులోద్భవుఁ' డనియు, కృతిపతికిఁ 'గమఁగూర్చుబంధు' వనియు, 'ఎడపాటిపురాధిపుఁ' డనియు (ఎడపాటికిఁ గరణము కావచ్చును.), 'సోమయామాత్యుని

పుత్త్రి' యనియుఁ దెలియవచ్చుచున్నది. ప్రబంధరత్నావళియం దీతనియింటి పేరు 'పెదపాటి' వారని కలదు. 'పాటిగలట్టి మేటి కొండపాటిపురాధిప యెఱ్ఱనార్య' అనునింపలిపద్యమున 'ఎడ' యనుచోట 'పెద' యున్నను పద్యము సరిపోవును. కాని ఆశ్వాసాంతగద్యములయందు పైతి మిందు 'ఎడ' అనియే యున్నది. పెదపాడు* కృష్ణామండలమున ఏలూరునకుసమీపమున నున్నది. 'ఎడపాడు' ఎచ్చటనున్నదో! ఈసంశయమునుదీర్చు నుపలబ్ధము లగు నాధారములు చాలవు.

కృతిపతి

ఈగ్రంథమునకుఁ గృతిపతి చుండి కాచయమంత్రి. ఈతఁడు నియోగిబ్రాహ్మణుఁడు, సోమాంబారామయామాత్యుల పుత్త్రుఁడు; శివభక్తిపరుఁడు. ఎఱ్ఱనార్యుఁ డీతని ఘనసంపద్వైభవోపేతుఁ డనియు, గుణదాతయనియు, బంధుప్రియుఁ డనియు, కవిపండితపోషకుఁ డనియు, సౌందర్యాగ్రేసరుఁ డనియు, దేశాంతరాస్థానకవిసంవర్ణనీయగుణగణుఁ డనియు వర్ణించినాఁడు. మఱియు నీతని 'చుండిపురపాలక', 'చుండిపురాధిప' అనియు, కొండొకచో 'చుండిస్థలగ్రామణి', 'చుండిస్థలకరణచంద్ర' అనియుఁ బేర్కొన్నాఁడు. 'చుండి' నెల్లూరుమండలమున నెల్లూరుపురమునకుఁ జేరువనున్న యొక చిన్నసంస్థానము. దీని నైదాఱుశతాబ్దములనుండి బ్రాహ్మణులుపరిపాలించినట్లు తెలియ

---

* ప్రబంధరత్నావళిపీఠిక — పే. ౮.

డు. కావున కృతిపతి మంచిసంస్థానమున స్థానికరణముగ నుండి సంస్థానకార్యములను జక్కఁజేయుచు మంచి పలుకుబడి కలిగి పేరుగాంచి యుండవచ్చును.

కృతిరచనాకాలము

కవి తన యీ ప్రబంధమును శ్రీకృష్ణదేవరాయలకాలముననే రచియించి యెవరిని కే కారణముననో యంకితము సేయక యీ కాళనమంత్రికిఁ గృతి నొసంగినట్లు

"ఉ. ఇట్టిమహాప్రధానపరమేశ్వరమూర్తివి గాన నీవు చే
పట్టితి మేలు మంచిపురపాలక, కాళనమంత్రిచంద్ర, ము
గట్టగఁ గృష్ణరాయజనకాంతున కీయక దాఁచినట్టి యా
రట్టడియైన [illegible] కావ్యకన్యకన్."

అని చెప్పికొన్నాఁడు. ప్రబంధరత్నావళిని సంధానించుటకు సాధనములగు కొన్నిగ్రంథములలో నొకటియగు ప్రబంధరత్నాకరమునఁ దెనాలి జగన్నాథకవి యామలపూర్ణచరిత్రము నందలి పద్యముల నుద్ధరించియుండుటచేతను, అం దాతఁడు చేర్చినకవులలో మాదయగారి మల్లయ, తెనాలి రామలింగయ యర్వాచీనులగుటచేతను, ఎఱ్ఱనార్యుఁ డిందుఁ గృష్ణదేవరాయలకుఁ బూర్వులు, సమకాలికులు నగు కవులనే వినుతిచేసియుండుటచేతను ఇది శ్రీ కృష్ణదేవరాయలకాలమున (క్రీ. శ. ౧౫౦౦ ప్రాంతముల) రచియింపఁబడినదని తెలియుచున్నది.

ఎఱ్ఱనార్యుని యితరకృతి

ప్రబంధరత్నావళియందు 'కుమారనైషధము' నుండి కృత్యంతరముగఁ జేర్కొని యందలి పద్యములను గొన్నిటిని జగన్నాథకవి చేర్చినాఁడు. మల్హణచరిత్రమున 'ఎఱ్ఱన తాను సరసకవితాచతురుఁడ' నని మాత్రము చెప్పికొనెను గాని యితరకృతిని రచియించినట్లు చెప్పలేదు. 'కుమారనైషధము' నందలి యా పద్యము లింపలి పద్యములకంటెఁ బ్రౌఢములుగఁ గాన్పట్టుచున్నవి. ఆకృతిని దీనికిఁ బిదప రచియించినాఁడేమో?

మల్హణచరిత్రము

ఇందలి యితివృత్తము శివభక్తమాహాత్మ్యప్రతిపాదకమయినది. కథానాయకుఁడు సుప్రఖ్యాత సంస్కృతకవియగు మల్హణుఁడు. కథానాయిక పుష్పగంధియను వేశ్య. ఈకథ పాల్కురికి సోమనాథకృత మగు పండితారాధ్యచరిత్రమునఁ గలదు. అం దీవిధముగ నున్నది:

"శివభక్తుఁడు, కవిగాయకుఁడు మల్హణుఁడనువాఁ డొక వేశ్యను ప్రేమించి దానిని గూడియుండెను. మాయలమ్మియగు దానితల్లి వారిసాంగత్యమున కిచ్చగింపక యాతనిఁ బడఁదట్టి యా ద్రోహి కూఁతు నొకమండలాధిపతికిఁ గూర్చెను. మల్హణుఁడు వేశ్యావియోగమును భరింపఁజాలక, దానిని గూడఁ గోరుట మార్గము గాదని మిగులఁ గొంచెము దాని పలుకులైన విని కొంత మనశ్శాంతిని బడయవచ్చునని తలఁచి యొకచీఁకటిరేయిని

దాని కేళీమందిరద్వారమునొద్దకుఁబోయి నిలిచియుండెను. క్రొత్తవిటుని కావింపఁ బోవుచుండిన వేశ్య పిలుపులకి వచ్చి యాట మలహాణు మునికి రొయ్యఁగాఁ పుక్కిలించి యుమిసెను. ఆ యెంగిలినీ రక్కడ నిలిచియున్న మలహాణునిపైఁ బడెను. ఇంతలో మిన్ను మెఱయ వానవెలుఁగున నతనిఁ గుర్తించి యా భోగముదాని నగరి వెంబడఁబోయి కౌఁగిలించుకొని తానావి యుపాలించెను. ఎట్టయుఁ నతఁడు యుపార్థమును బయి శివునిఁ బ్రార్థింప నాతనిఁ గుఱిచికొల్పెను. అంతట వారిరువురు శివాలయమును జేరిరి. అంత వేశ్య మలహాణుని వీపునాని కౌఁగిలించి నిలిచియుండెను. అపుడు మలహాణుఁడు భక్తిమీఱ 'కాంతాకవప్రసయా' అని ప్రారంభించి నూఱ్వదియాఱు శ్లోకములతో శివుని స్తోత్రము చేసెను. శివుఁడు మెచ్చి యాయిరువురకును, వేశ్యమాతకును శివలోకము ననుగ్రహించెను "

ఈకథనే పెద్దన యిట్లు మార్చి పెంచి ప్రబంధముగా వ్రాసియుండవచ్చును. మఱియు నిందు జాతినీతిగల వేశ్యల గుణములను పోలికలుగా నేటికి ప్రస్తావించుటగాఁ జెప్పిన శ్వేతునికథయుఁ బండితారాధ్యచరిత్ర (ద్వితీయప్రకరణము) లోనున్నదియే. అదియు నిట నింక మార్పునుగాంచి వెలసెను.

ఇది శివభక్తిప్రధాన గ్రంథ మయినను నాయికానాయకుల విప్రలంభసంభోగశృంగారము లంగములై యుండుటముగఁ బెంపొందినవి. వేశ్యలమాయలు, విలుపుకత్తెలు పురుషులను వలలలో వైచినను మహాయుములు విమర్శనాగముగ

వర్ణితములైనవి. ధనపిశాచి (కోమటిసెట్టి) మాటలు, చేష్టితములు నవ్వును గొల్పుచుండును. ఆనాఁటి యిప్పటికాల నాగరకాయి విషయా ములం దూర్చినవర్ణనము లిందు స్వభావోచితములుగ నలరారు చున్నవి. కవితాశైథిల్యమున నీగ్రంథ మాంధ్రభోజుఁడగు కృష్ణ రాయలకాలమున వెలసిన యితర ప్రబంధములకుఁ దీసిపోవని సత్ప్రాసయమకప్రాసయుతములుగ నున్నవి. ‘తినఁబోవుచు రుచు లడుగ నేల?’ సహృదయు లాస్వాదింపనున్న యీ రసవత్ప్రబంధ మాధుర్యమునుగూర్చి యిట విపులముగ వ్రచ్చటింపఁ బనిలేదు.

మాకు లభించిన మాతృక యొక్కటియే యగుటచేతను, అదియును శిథిలమై, దోషభూయిష్టమై యుండుటచేతను ఈ గ్రంథము నింతకంటె నిర్దుష్టముగ ముద్రింపఁజాలమికి మమ్ము మన్నింపఁ బండితుల వేఁడెదము. ఇదివఱకు ముద్రితములగుచున్న ప్రాచీనప్రబంధరత్నముల సంస్కరించి యిట్లు సుందరముగఁ బ్రకటించుటకుఁ బూనుకొన్న మా కాంధ్రలోకము సాదరభావ తోఁ బోషకులై ముమ్ముందు నితోధిక భాషాసేవకు మమ్ముఁ బురికొల్పుఁగాక యని విశ్వసించుచున్నాము.

మాకుఁ గోరినవెంటనే తమకడనున్న మాతృకను బంపిన కొంపని గ్రామనివాసులు శ్రీ శ్రీపతి పండితారాధ్యుల శరభ శాస్త్రి అయ్యవార్లుంగారికిఁ గృతజ్ఞతాంజలుల నర్పించుచున్నాము.

ప్రభవ జ్యేష్ఠ శుద్ధ పూర్ణిమ సోమవారము.

గంటి సూర్యనారాయణశాస్త్రి,
సంపాదకుడు.

శ్రీః

శృంగార మల్హాణచరిత్ర

ప్రథమాశ్వాసము

శ్రీలలితంబు సానునయ
    శీతగుణంబును జారుపాదశే
ఖాలసనంబుఁ జన్నుఁగవ
    గట్టితనంబు నితంబశోభయుఁ
బోలును గౌరి తండ్రిబడిఁ
    బుట్టినదంచు హసించు శంభుఁ జే
వేళను జుండి కాళునకు
    వేడుక నిచ్చుతఁ గామితార్థముల్.

ఉ. శ్రీరమణీమనోహరుఁ డ
    శేషసుర స్తవనీయమూర్తి శృం
గారరసాధినాయకుఁడు
    కామినులం బదియాఱువేల ని

చ్ఛారతి నేలుకృష్ణుఁ డని
శంబు సుఖాఢ్యునిఁ జేయుఁ గామినీ
మారునిఁ జిండిరామయకు
మారునిఁ గాళనమంత్రి శేఖరున్.

ఉ. "అంబుజసూతి, నీవు భువ
నావలిఁ బ్రోడవు నాదు వీణ భా
షంబున నాలపించు"మని
వాణి హసం బొనరింపఁ బోలు ని
త్యంబును సామగానముల
నభ్యసనం బొనరించుధాత నె
య్యంబునఁ జిండికాళనఁ జి
రాయురుపేతునిఁ జేయుఁ గావుతన్.

ఉ. నిండి మహామునీశ్వరులు
నిర్జరకోటులుఁ జూచుచుండఁగాఁ
దుండమునందు నందుకొని
శోరపుఁ బండులుఁ బిండివంటలున్
దండిగఁ దించు మించి తలి
దండ్రులకున్ బ్రమదంబుఁ జేయు వే

దండముఘనము చుండిపుర
ధాముని గౌతన నమస్కృతి సేయుతన్.

సీ. దంతకాంతినితాంతధాళధళ్యములైన
ధౌతవస్త్రములు ముత్యాలసరులు
కలశాబ్ధిఁ బుట్టి పుష్కరమునఁ జూపట్టు
మొలకచుక్కలఱేఁడు మొగలిఱేకు
వేదశాస్త్రపురాణవిద్యలు కొలఁగల్గు
నలువచేతఁ బాలుపాఱు కలికిచిలుక
అతులితరత్నకీలిత భాసురంబైన
బంగారుకిన్నెర పలుకుఁదోడు
ప్రణవవర్ణంబు దానుగ భక్తప్రీతి
గాఁగ నింపారు నజురాణి కమలపాణి
వాణి కృపసేయు నెపుడు వాగ్వైభవంబు
నెమ్మితోఁ బూండికాళమంత్రీశ్వరునకు.

సీ. కలశాంబురాశిలోపలఁ బుట్టి యేదేవి
వాసుదేవుని రాణివాసమయ్యె
వనజాక్షు మెప్పించి వక్షస్స్థలంబున
నేదేవి నెలకొని మోహమందె

లోకమాత యనంగ లోకత్రయంబునఁ
జెలఁగి యేదేవి ప్రసిద్ధయయ్యె
నఖిలసంపదలు నింద్రాదుల కేదేవి
కడకంటిచూపునఁ గలుగుచుండు
వికసితాంభోజ మేదేవి వీడుపట్టు
అట్టి శ్రీదేవి కరుణఁ జేపట్టి యొసఁగు
భాగ్య సౌభాగ్యవైభవప్రాభవములు
నెల్లపుడుఁ జూడికాళమంత్రీశ్వరునకు.

మ. తెలియంగా నట నీదుమస్తకమునం
దేకాదు భావింప నీ
నిలువెల్లన్ నటియించు నాత్మవిభు నెం
తే నేర్పుతో నవ్వ నె
చ్చెలి కంతాంతకుఁ గన్న నన్నఁ బ్రమద
శ్రీ నించు గౌరీసభా
తిలకం బీవుతఁ జూడికాళునకుఁ బ్రీ
తిన్ భాగ్యసౌభాగ్యముల్.

ఉ. శంభుజటాటవీతటవి
శంకటసింధుతలప్రఘుంఘుమా

రంభవిజృంభితధ్వనిధు
    రంధరభూరితరప్రబంధవా
గ్గుంభుల నాత్మలోఁ దలఁతుఁ
    గూర్మిని మ్హాణ కాళిదాసులన్
దాభమానుగమాఘువర
    కండి ముఖాదిమసత్కవీంద్రులఁ.

ఉ. వినుతు లొనర్తు నాంధ్రసుక
    విప్రభు నన్నయభట్టుఁ దిక్కయా
జ్యను శివదేవు భాస్కరుని
    జక్కన నాచనసోము సర్వదే
వుని భవదూరు వేము నలి
    పోతనఁ బిల్లలమర్రి పినభ
ద్రుని శరభాంకు వీరకవి
    ధూర్జటిఁ గేతన భట్టుబాణునిన్.

క. పెంపెయు నాధ్యాత్మమతినై
నింపుమనంబునను దలఁతు నిఖిలాధరిత్రీ
మండలవిస్రుతకవితా
ఖండయశోనిధులఁ జేతుగల సత్కవులన్.

క. చెంగేగి యంతకంతకుఁ
జలముగ వాఁదమునఁ గుకవి సత్కవి యగునే
యిలలోన నెంత బలిసినఁ
జెలఁగి వరాహంబు గంధసింధుర మగునే?

వ. అని యిష్టదేవతాప్రార్థనంబును సత్కవికీర్తి
నంబును గుకవినిరసనంబునుం జేసి నవరసభావ
బంధురంబుగా నొక్కప్రబంధంబు రచియింపం
దలంచియున్న సమయంబున.

సీ. ఏమంత్రి ననుఁజూచి ధీమదాత్రేయసన్గో
త్రాబ్ధిప్రముసకు నైందవకరాళి
ఏమంత్రి యౌదార్యకర్ణాయమానుం డెమ
నుల కొప్పు వితరణ కగ్గింపుగాని
ఏమంత్రి వితరణం బినసూను గిరి
ప్రకటదానప్రౌఢిఁ బరఁగవించు
నేమంత్రికీర్తి కైలేంద్రకన్యాధిపు
కంఠహాలాహలాంకంబు గెల్చు
నతఁడు నేపాళ కుహనిసుధాంగవంగ
గౌళగాంధారమగధకొంకణవిదేహ

నృప మహాస్థానకవివర్ణనీయగుణుఁడు
చుండిరామయకాళ్ళఁ డఖండయశుఁడు.

సీ. కనకాంబరముల శృంగారించి మించిన
మహనీయనవరత్నమంటపమున
ఘనసారచందనకమనీయవాసన
లఖిలదిక్కులయందు నలమికొనఁగఁ
గవిగురుశేషవాక్కాంతాధిపులఁబోలు
సత్కవీశ్వరులు పార్శ్వములఁ జెంగఁ
దుంబురునారదాదుల గేయఁజాలినఁ
గాయకులగ్రభాగముల మెఱయఁ
కనకనవనవమాణిక్యఘటితభూష
ణావళులకాంతి సభికుల నావహింపఁ
గొలువు కొలువయి సాహిత్యగోష్ఠిఁ దగిన
సన్మిత్రోదారుఁ డావేళ నన్నుఁ జూచి.

క. "శివభక్తినిధివి మంత్రివి
కవితాభిజ్ఞుఁడవు నిత్యకారుణ్యమహో
త్సవుఁడవు కౌండిన్యకులో
ద్భవుఁడవుఁ గడుఁ గూర్చినట్టి బంధుఁడ వనఘా!

ఉ. పాటిగలట్టి మేటి యెడ
పాటిపురాధిప, యెఱ్ఱనార్య, నీ
సాటిగఁ జెప్పినట్టి కృతి
సాటువనై విలసిల్లఁగా కిటన్
జాటుచు హీనమానవుల
చాటునమాటున వ్యర్థకూటకా
ర్భాటకథల్ వినంగ నగు
బాటగుఁగాక రుచింప నేర్చునే?

క. మలహరుభక్తులలోపలఁ
బాలుపుగ నుతికెక్కి జగతిఁ బూజ్యుండగు నా
మలహణుకథ నా పేరిటఁ
జెలువుగ నంకితముచేసి చెప్పఁగవలయున్.

చ. అనుచుఁ బసిండికోరఁ బ్రియ
మారఁగఁ గర్పువీడియంబు గాం
చనమణిగంధసార ఘన
సారవిభూషణవస్త్రసంపదన్
దనిపిన నాత్మలోపలము
దంబు వహించుచు నాప్రధాన చం

ద్రసకును భక్తితోడఁ గృతి
నూత్నగతిఁ సృజియింపఁ బూనితిన్.

ఉ. ఇట్టిమహాప్రధానపర
మేశ్వరమూర్తివి గాన నీవు చే
పట్టితి మేలు చుండిపుర
పాలక, కాళనమంత్రిచంద్ర, ముక్
గట్టిగఁ గృష్ణరాయజన
కాంతుని కీయక దాఁచినట్టి యా
రట్టడియైన యుక్తకవి
రాజిత మ్మోహణకావ్యకన్యకన్.

ఉ. ఇమ్మహిఁ గర్గమంత్రులు న
కేకులఁ జూచితి మేము వారు మో
దమ్మున నిచ్చినట్టి ఘన
ధాన్యయుతంబగు దొడ్డియూవియుక్
నమ్మతితోడ నీవొసఁగు
సారపుఁ గ్రొప్పువిడియం బిటు తు
ల్యమ్మగుఁ జుండిపోన ద
యాకర, కాళన మంత్రిశేఖరా!

ఉ. ధన్యతఁ జుండికాళిన, యు
దారయశోంబుగన నిన్నె కాని చే
నన్య మెఱుంగనంచుఁ గలు
శాంబుధిఁ దానముఁ జేసి రాజమూ
ర్ధన్యులముందటన్ దగఁ బ్ర
తాపశిఖిం ధరియించి భోగిరా
జన్యశిరంబుఁ గొట్టి జగ
శాయుపదంబులు ముట్టి మ్రొగ్గెనన్.

సీ. తనసముద్ధతకీర్తి దశదశావిక్రాంత
దంతిదంతములతోఁ బ్రస్తరింపఁ
దనమనోహరమూర్తి తరుణతాహంకార
మానినీజనములు మరులు గొల్పఁ
దనదానవిస్ఫూర్తి ఘనరాజసంతాన
చింతామణిశ్రేణి సిగ్గుపఱుపఁ
దనవాగ్విలాసంబు దండశూకాధీశ
దేవేంద్రగురువులు సేవగింపఁ
బరగు సురసరిదురుతర బహుతరంగ
నివహఘుమఘుమరవసమనినదసుకవి
సన్నుతవరగుణమణిగణాభరణశాలి
చుండిరామయకాళఁ డఖండయశుఁడు.

ఉ. చెంపల గంధముల్ మెఱుఁగుఁ
జెక్కుల నొత్తిన మన్మథాంకపుం
గెంపులు వీటికావిహారి
కృత్రిమరాగము కంటి యెమ్మెలున్
మంపుగొనంగఁ గ్రమ్మఱుఁ గు
మంత్రులఁ జూచిన రోఁతమాను ని
ష్కాపనుఁ జుంసిరామవిభు
కాళినఁ జూచినయద్రికోటికిన్.

సీ. సంపూర్ణచంద్రుఁ డీసరసుఁడు కాళిన
వివరింప రోహిణి విస్సమాంబ
కందర్పుఁడయ్యె నీకాళినామాత్యుండు
విశ్రుతరతిదేవి విస్సమాంబ
గంగాకలంపుఁ డీకాళినామాత్యుండు
వినుతపార్వతిదేవి విస్సమాంబ
కలశాంబురాశి యీకాళినామాత్యుండు
విమలభాగీరథి విస్సమాంబ
యవని ననుకూలదాంపత్య మగునటంచు
నఖిలజనములు వినుతింప నతులమహిమ

మంత్రి రామయ కాం నామాత్యచంద్రుఁ
డనఘ విస్సాంబ నుద్వాహమయ్యె నెలమి.

సీ. పరకాంతఁ జూడఁడు పైత్రోవఁ జూచెనా
వర్ణించు నుతి కానివానిగాను
తఱచు మాటాడఁడు తగువోటనాడెనా
యబ్రహ్మాండము శిలాటిరంబు
తర మెఱుంగక యీఁడు తగ మెచ్చియిచ్చెనా
చాలు నర్థికి జన్మజన్మములకు
మనసీక నిల్వఁడు మది నిచ్చి నిల్చెనా
యది విభీషణుపట్ట మచ్యుతంబు
రక్ష రాష్ట్రమునకును శ్రీరామరక్ష
యాజ్ఞ సుగ్రీవునాజ్ఞగా నడచు రిపులఁ
బుణ్యవంతుండు సద్గుణభూషణుండు
చుండి రామయకాంతుఁ డఖండయశుఁడు.

[illegible]

క. ఈదృశగుణజాలరాశికి
శ్రీదేవీవరతనూజ శృంగారునకున్

భూదానభార్గవునకును
మాదేవీవరవిభూతిమహిమాఢ్యునకున్.

క. బంధురవిక్రమశాలికి
సింధుగభీరునకు శేముషీధిషణునకున్
బంధుప్రియునకు నీతియు
గంధరునకు శంభుభక్తికలితాత్మునకున్.

క. యోధాగ్రేసరునకు నుత
రాధేయసమానదాన రసికాగ్రణికిన్
భూధరరిపువిభవునకు న
సాధారణధైర్యశౌర్యసద్గుణమణికిన్.

క. అద్రీంద్రధైర్యునకు స్వా
మిద్రోహరగండనసమీరబలునకున్
రుద్రాక్షభూతిభూషణ
ముద్రాంకునకున్ బ్రధానమూర్ధన్యునకున్.

క. దుస్సంగదూరునకును న
భస్సింధుసమానకీర్తిభరితాంకునకున్
నిస్సీమభూప్రదాతకు
విస్సాంబాధవున కఖిలవిద్యానిధికిన్.

క. శ్రీమంతున కఖిలకళా
ధామునకును గీర్తినిధికి ధర్మాత్మునకున్
సోమాంబాతనయునకు మ
హామహునకుఁ జూడికాళయామాత్యునకున్.

వ. అభ్యుదయపరంపరాభివృద్ధిగా నాయొనర్పం
బూనిన మల్లణచరిత్రం బను మహాప్రబంధ
మునకుఁ గథాక్రమం బెట్టిదనిన:

సీ. కువలయకమలాభినవమనోజ్ఞం బయ్యు
బంకజీవనపరిప్లవము గాక
ఘనసారపున్నాగకమనీయ మయ్యును
కితవదుష్కనకసంయుతము గాక
సాధుదానప్రౌఢిమహాధనం బయ్యును
విస్రుతఖరసమన్వితము గాక
రాజితోత్తమజాతిరత్నాంకితంబయ్యు
శృంగారకూటదూషితము గాక
పరసరోవరచయమును వనచయమును
నృపచయంబును దివ్యమంటపచయంబు
నెంమిఁ దనుబోలెననఁ బొగడ్తలు వహించె
భువనసారంబు కల్యాణపురవరంబు.

గీ. కలితకైవల్యకల్యాణకటకమనఁగఁ
గామితార్థైకకల్యాణకటకమనఁగఁ
గమలసదనాంఘ్రికల్యాణకటకమనఁగ
ఘనతగాంచెను కల్యాణకటక మపుడు.

చ. గములుగఁ బద్మరాగములఁ
గమ్రమరీచులు చౌకళింపఁగాఁ
గమలవనంబు లెన్నఁడు వి
కాసముఁ గుందవు వజ్రమౌక్తికా
సమరుచిచంద్రికల్ కుముద
షండములన్ గనుగందకుండు నాఁ
గొమరగుదివ్యరత్నమయ
గోపురవైభవ మెన్న నేటికిన్?

క. కుసుమించువజ్రమయగో
పురవీథులవలనఁ బ్రొద్దా పోకల్ రాకల్
పరికింప నరిది యయ్యెను
సరసిజకైరవవికాససంపదఁ దెలియున్.

క. తలయెత్తి చూచినప్పుడు
తలవంచినయపుడుఁ దెలియు దైవతఘటిలో

కులవార్ధులనఁగ వినుతికి
నెలవియె పురికోటపొడవు నగడితలోఁతున్

క. దైవతమూర్తులు తేజో
వైవస్వతజనకు లేకవదనబ్రహ్మల్
పావనచారిత్రులు పూ
ర్వానసరస్వతులు పురముబ్రాహ్మణులెల్లన్.

క. వారణవారణసత్త్వులు
శారద శారదవిలాస సమధికకీర్తుల్
మారుత మారుతవేగులు
మారనిభుల్ పురమురాకుమారకు లెల్లన్.

క. జలనిధి రోహణశైలము
మలయగిరి కనకశిఖరి మఱపించిరి యు
జ్జ్వలరత్నచందనశ్రీ
కలరెసు భవనైకవస్త్వసంపద్వైశ్యుల్.

క. బలభద్రులు శాత్రవసస్య
దళ దళనోన్నిద్రు లమితదానసముద్రుల్
లలనాభద్రులు కలఁగని
యలఘుసముద్రులు సముద్రశూద్రకులెల్లన్.

క. నటులాడింతురు సంహాముఁ
బెటపెట బెబ్బులులపండ్లు పెఱుకుదురు మహో
త్కటదంతిఁ గూలఁద్రోతురు
పటుసమరోద్భటులు వీరభటు లవ్వీటన్.

క. పిషీకిట నడఁగెడు నడుములు,
నడఁగాఁగిలిఁగొనని గుబ్బచన్నులు, చేరల్
గడచు తెలిగన్ను లవ్వారి
పడఁతులకుం గాక కలదె పడఁతుల కెందున్.

క. గళదండతుండగండ
స్థలదృఢమదకాండ భద్రదంతులు చెలఁగున్
బలువిడి సెలయూటలతో
నలరెడు నలకొండ లనఁగ నప్పురిలోనన్.

క. వరజవసంపద నప్పురి
తురగంబులఁ బోలలేని తొంటుమదుకున నీ
ఫరి నడుమనోడి యప్పుడు
నగుగు నభంబున వితేజులై రవితేజుల్.

క. మాపులు గైకొని యమృతపుఁ
దీవులఁ గెడఁబడిన తరఁగ తెఱఁగఁ గంభోధుల్

రేపులు మాపులు నవ్వరి
వాపుల చలిగాడ్పులాని వాపున వదలున్.

వ. మఱియు నప్పురంబు సత్యలోకంబునుంబోలెఁ జతురాననాధిష్ఠితంబై, వైకుంఠపురంబునుంబోలెఁ బురుషోత్తమావాసంబై, కైలాసంబునుంబోలె సర్వజ్ఞాభిరామంబై, అమరావతియునుంబోలె మఘవద్రాజితంబై, అలకాపురంబునుంబోలె ధనదవిలసితంబై, నక్షత్రగ్రహమండలంబునుంబోలెఁ గళానిధిశోభితంబై, వియన్నదియునుంబోలె తీర్థసముదయంబై, మాతంగవిరహితంబయ్యు మదమాతంగయుక్తంబై, భోగిదూరంబయ్యు ననేకభోగిభూషితంబై, అస్త్రపాతంబు పుష్పాకరనత్రవణాకేళియందు, కేశపాశంబు ధ్వజంబులయందు, పరవశత్వంబు రతిసమయంబులయందు, దీర్ఘనిశ్శ్వాసంబు పాదయోగులయందు, అన్యోన్యసంఘర్షణంబు యువతీస్తనంబులయందు, పాణిగ్రహణంబు వివాహంబులయందకాని తనయందుఁ జనరిపసంజాలి చక్కఁదనంబుకుఁ

జక్కటియు, మగతనంబునకు మగంటిమియు, సంపదల కింపును, యశంబునకు వశంబును, సౌఖ్యంబులకు సౌఖ్యంబును, విద్యలకు నాద్యంబును, విశ్వాసంబునకు నాదికారణంబును నగు నస్వరవరంబున:—

సీ. ఆజ్ఞదస్త్రాంతను నపనయశాస్త్రంబు
శిక్షావేదంబుల నభ్యసించి
నవరసజ్ఞాత్రమై నవకగానపుఋక్తై
సకలదేశంబులు సంచరించి
ధనరత్నవస్త్రవాహనముల నొనఁగూర్చి
భాగ్యసౌభాగ్యవైభవము లెసఁగ
వనజలోచనల నయ్యవనిలను సాధ్వి
పరిణయంబై యెబంధుజనము
నాత్మవర్గంబు నూనముంచ నభినుతింప
నతిథిపూజలు సేయుచు నాగమోక్త
క్రతువు లాచరించి పెద్దల నరయఁ గాంచి
సింపునేముక నళికొత్తి నూపితించు.

క. సరకాంబుధిఁ బడి మునిఁగెడు
పురుషునకుం జెప్పగావె పుత్త్రకుఁ డింక "బు

న్నరకాత్త్రాయతి" యనియెడు
పరమస్మృతి దలఁపన్నైతి భావములోనన్.

క. సంతానము ఇహపరములను
సంతానము పుణ్యలోకసాధన మరయన్
సంతానము నిజహేతువు
సంతానము లేనివాని జన్మంబేలా?

క. సుతుఁ డుదయించినమాత్రనె
పితరులు దుర్గతులు దొలఁగఁ బెరుఁగుచు మరి యా
సుతుఁ డెంత చల్లనుంచిన
పితరుల కతితృప్తి సేయుఁ బహుతరలీలన్.

క. పితరులసుగతికి మూలము
సుతుఁడె 'యపుత్రస్య నాస్తిసుగతి' యనంగా
ఇతికామూలన్యాయము
పితరులకును సుతునకుం బ్రహ్మ పేర్కొను పురాణముల్.

సీ. వరరత్నధనధాన్యవస్త్రసమృద్ధమై
సీమలు గలిగిన నేమిఫలము?
మణిహేమమయ కుడ్యమంటప కమనీయ
ధామముల్ గలిగిన నేమిఫలము?

శ్యాలకజామాతృసఖిమిత్ర బాంధవ
　స్తోమంబు గలిగిన నేమి ఫలము?
చామరాందోళికాఛత్రసైన్యరథ
　సామజంబులు గల్గ నేమి ఫలము?
ఘోరసంసారసాగరనాగవిభిడ
మగ్న నిర్మగ్నులైనట్టి మానవులకు
నకట దరిఁజేర్పఁ జెప్ప ప్రయత్నిపతోఁడు
గలుగకుండెను సంగతిఘనునకైన.

మ. అని సూరాహంకును నమ్మహాసురుఁడుచుంచి
　తాయాత్రికసమ్మితా
ననుఁడై పుణ్యపథేనఘూర్ణితకమున
　దానుఁ విహారాత్మగ్రహాం
గనుగ గమ్మోలు కళ్ళ స్వనస్థూపిత్రాల్
　భోగించగానేక ల
ధ్వనజస్త్రగాను వాస్ను ఘోను బ
　శ్వాత్తా సంయుక్తుఁడై.

మ. ఉపవాసంబులు సల్పి నిర్మమహాతో
　ద్యోగాదకష్టాత్రంబులన్

జపముల్ విప్రకుటుంబభోజనములున్
శాంతుల్ పయస్సత్రముల్
తపముల్ దైవతపూజనప్రయుతంబు తీ
ర్థస్నానముల్ దానముల్
విపరీతప్రతిబంధమోక్షణవిధుల్
వేమారున్ గావించుచున్.

సీ. బహువిధస్తోత్రముల్ పఠియించి బతిమాలి
బాలునికి నోచెన్ బారట నోయి
ముగి వేల్పులకుఁ జాగి మ్రొక్కులంగ మ్రొక్కులంగ
బొబ్బ నోచి కల్లు బంగసుగట్టు
నరఁ బ్రదక్షిణములు చేసి చేసి దసరాగ
నెల్ల పౌటును గాల్చి నోచి
విధులకై ఘనముగా వెచ్చించి వెచ్చించి
జెలిబోడు నిల్లు జెవటయాయ్యె
బూసి యున వాసనముగా చేసి గాగి పొగిలి
కోరికోరిక లేక యు నిల్లు గుస్సి గుస్సి
చాలు సన్నంట డెందము చల్లనయ్యె
నింక నేమిట నోచెను గట్టుమనుమా!

గీ. సురభిపాదంబున దుగ్ధముల్ దొరకుఁగాక
తవిలి యున్న యజాగళస్తనము లొడియ
నిర్జరేశ్వరుకృపఁ గోర్కె లెసఁగుఁ గాక
యితరకృత్యాంబులందెల్ల నేల కలుగు?

వ. అని తనవృత్తాంతం బాధర్మపత్ని కెఱుంగఁ
జెప్పి తా నొక్కనాఁడు పురంబు వెలువడి వచ్చి
వచ్చి యశేషజనానందనమగు యుపవనంబున
నుత్ఫుల్ల మల్లికా బకుళ కేతకీ కుటజ పాటలీ
పున్నాగ పరిమళామోద సంహృష్ట పరిశ్రమ
పథికజనానుమోదంబును, విచ్ఛిన్న స్వచ్ఛ
గుళుచ్ఛ నిర్ఝరాశయాంతరంబున ధారానందిత
తుందిలసటదంచదంచరమాళికాసందోహక్రియా
ఝుంకారంబును, ఉన్మదశుకశారికాకేకికలరవ
కలకలంబి కోమలాంతరంగితమేఘగర్జనాద మాధురీ
ధురీణతామోదంబును, వసంతసమయకౌతుకకల
హంస సంకుల క్రేంకారయుగంధరావిచిత్రితాన్నర
మిథున మధురగానంబును, సహకారకపలితనవ
ఖర్జూర ద్రాక్షాదికేళీ విస్ఫురజ్జంబీరమాతులుంగ
ఫలసమిత్కాశా సూన సమనికుమారనిరంతరం

బును నగు వనాంతరంబున నొక్క వటవిటపి
చ్ఛాయం దపం బొనర్చు కపింజలమహాముని
యాశ్రమంబుం జేరంజని.

సీ. తుండముల్ వెనుకు భేరుండముల్ శరభంబు
    లాము భేకములాడు బాముఁగడపు
నాగముల్ హరులు పన్నగముల్ గని మెచ్చు
    ముంగి రమ్మను ఫణి ముంగిటికిని
పులిపాలుఁ ద్రావును గులిపాల మ్రాగిపిల్లి
    పిల్లితో నెలుక దంపిల్లి యాడు
తోడేలునకు మేక తోడేలు చెంగోటు
    పులుగుపిల్లను డేగ పులుగునకును
కారుపోతులుఁగని చూడు కాకహాయము
కొండగాఁ డూముఁ గీడంబు కొండగోళియు
పికమునకన్నదు కాకంబు పకమునోడ
జాతివైరంబు లుడిగి తత్తపస్వి
తెనసి కూడుండు ప్రేమ ననయమ్ము మునికిని.

వ. ఇట్లున్న యమ్మహాతపస్వి మహామునకు నమస్కరించు
చుం జేరంజని సాష్టాంగదండప్రణామంబు లా

చరించినం జూచి యమ్మహాత్మునిం బ్రేం డతనిరాక
మానంబున నెఱింగి నీమనోరథంబు సఫలంబ
య్యెడు నిక్కడఁ దపంబాచరింపుమని యను
జ్ఞయిచ్చిన నయ్యజ్ఞదత్తుండును దదుపదిష్టమా
ర్గంబునఁ దపస్సాధనంబు లొనగూర్చుకొని యం
దంబున నగరనందీశ్వరుపాదసారవిందంబు
నఁ జాంచుకొని యుంచి ఫలాహారకందాహారపవనా
హారుఁడై విహ్వలతాహీనుండై పరమతపోనిష్ఠ
నాటించుచున్న సమయంబున నప్పరమేశ్వ
రుండు ప్రసన్నుండై యగ్రంబున నిల్చి యిట్లనియె.

సీ. కరిముఖజనకాయ కనకాద్రిచాపాయ
మరుసంహారాయ నమశ్శివాయ
కుంభినీరథకాయ గోరాజవాహాయ
మాధవాస్త్రాయ నమశ్శివాయ
శైలజాధీశాయ సనకాదివినుతాయ
మధుపానికాయ నమశ్శివాయ
సోమార్కనేత్రాయ సురనదీజూటాయ
మంత్రభూషాయ నమశ్శివాయ

భక్తపరతంత్రవ్యాగ్రయాయ భవహారాయ
మాన్యకావేష్టితాయ నమశ్శివాయ
సకలలోకైకనాథాయ శాశ్వతాయ
తే నమోస్తు మహాదేవ "దేవ" యనిన.

మత్తకోకిలము :

"భూసురోత్తమ, చారుభక్తి యుక్తి
పుత్రసంతతి కోరి యుంటివి
వాసవాదులు సన్నుతించుచు
నాని మూర్తిని సంస్తుతింప
రాసికెక్కు కులైకభూషణు
రమ్యకీర్తి విరాజితున్
ఘనగుణన్వితు సత్కళానిధి
దివ్యతేజు గుణాకరున్."

వ. అని సర్వేశ్వరుండు సంతానప్రాప్తికై యుక్త
సంతానసౌభాగ్య ధనాధనుడగు పుణ్యాత్ముని కవుంజ
జీవనమార్గమున నమో నమోరంగా నకరు
గు నంచు నను గ్రహించి యాను పుణ్యవతికి నొసంగె
గె నంతట గ్రమక్రముబున.

సీ. పసిఁడిపుత్తడికిని బంగారుముసువుగా
నిలిపినగతి నేను పలుకఁబాత్ర
కస్తూరి లాంఛనగా విద్ధె యమ్మౌతాపుఁ
గుంభద్వయంబునఁ గుచము లమరె
లలి దంపతులమోహాతిరేకాంకురంబన
గరువపు నూగారు గానవచ్చె
తనమహాభిన్నప్రచేతను పేమి యంతయు
బెదఁ బోసినసరఁగి వెన్నయుము పడఁకె
సుషమసంతానసౌభాగ్యఫ్రెఁ జోక్యి మాన్య
నవ్యములు లోయుగతి పాద నటించి వాడిమోఁ
దనయు లంచనాగారాపుత్రిప్రాల పానఁగ
నంగనకు గర్భచిహ్నము లందమయ్యె.

క. నవమాసంబులు నిండిన
యువతీమణి పుత్త్రిఁ గాంచె నురుగాఢతేజో
భవకరుణావ్యాప్తిసాగర
భవవిగతకళంకరూపమున వఁబంధించఁగఁగన్.

క. పలికెదవలెఁ జూపింగవలె
బాలకు నై దేవ్యసు, బలుబలవలెఁ బెంచుచును దా

నేలఁగవలెఁ బదివేలుఁడులు
వాలఁగ నటమీఁద సఖునివలెఁ జూడఁదగున్.'

వ. అని యజ్ఞదత్తుండు పుత్త్రకునకు నుదకగూడ
కృత్యంబులు గావించి విద్యాభ్యాసమును బ్రాహ్మ
ణునొద్దఁ జదువం జెప్పించెను.

సీ. అంగయుక్తంబుగా నామ్నాయములు రాదు
ప్పిపాఠంబుగాఁ బఠియించి
బ్రహ్మాండశైవాది బహుపురాణంబులు
కరతలామలకంబుగా నెఱిఁగి
భాట్టవైశేషికప్రముఖశాస్త్రంబులు
సవరణంబులుగాఁగ సంగ్రహించి
శుకవ్యాసాదిఋషికృతగ్రంథార్థముల్
శోధించె నామూలమూలముగను
నాదసాహిత్యజాతిస్వరధనాఢ్యు లగుచు
సుజనాకర్షణప్రభావములు గనుచు
సరససంగీతసాహిత్యసరణిఁ దెలిసి
సకలవిద్యావిశారదుం డయ్యె నంత.

క. అన్నగరము వేశ్యాలో
నెన్నంగా నొక్కకోటి యుండ నన్నింటన్
మిన్నక నడిసన్నది యాద
చెన్నలరుచునుండు మదనసేన యనంగన్.

క. ఆయక్క మొన్ననోములు
సాయక నోచి కన్న బాలిక నందుం
డేయక దాఁచిన మోహన
సాయకమనఁ బుష్పగంధి సన్నుతి గాంచెన్.

క. మొలకచనుమొనలు చెలువపుఁ
గళికలు చరణాగ్రకరతలములు కెం
దలిరులు కురు లలికులముగఁ
గల మోహనలతిక పుష్పగంధి యనంగన్.

క. నిలుకలు మన్మథున మ్ముల్
ములుకులు విటజనుల హృదయమూలంబులకున్
.........విరహము
కళికలు కరఁ బుష్పగంధికన్నులు మిగులన్.

క. కులమును గుణమును రూపును
గలిగిన బాలికకు విద్య గలిగిన యేనిన్

తొలఁగఁ బసిఁడికి వాసన
కలిగియుఁ జెఱకునకుఁ బండుఁగలుగుటగాదే!

వ. మదనసేన విద్యాభిరాము నాచార్యునొద్దఁ
దనముద్దుపట్టిం జదువఁబెట్టెను. సమర్యాదా
గ్ర్యాదమును;

సీ. బాలిక తర్కశాస్త్రంబు గావించి
వర్ణక్రమంబులు వరుసఁ దెలిపి
బహువిధస్తోత్రముల్ పాఠంబు గావించి
వివిధకావ్యంబులు విరిసి చెప్పి
శబ్దప్రపంచంబుజాడ నెఱింగించి
సంగీతసమాసాదనంబుఁ జేసి
నాటకాలంకారనైపుణిఁ జూపించి
చిత్రాశుకవితాప్రసిద్ధ గరచి
యఖిలశాస్త్రపురాణేతిహాసమహిమఁ
ప్రోక్షఁగాఁ జేయుటయు నంతఁ బాలగంధి
మాహాత్మ్యమునఁ దానుఁ గూర్చి సమ్మద మొర్పఁ
జింతనలు సేయుచుండె విప్రోత్తముండు.

కరసౌందర్యవిశేష శేషకటకా
కల్యాంఘ్రి పద్మార్చనా
పరమప్రీత్యభిరామ రామయసుతః
ప్రాగల్భ్యలబ్ధోదయా!

క. డిండీరహార సురవే
దండసుధాకుందబృందధావళ్యయుతా
ఖండలకరికీర్తి వైభవ
చుండిస్థలకరణచంద్ర శుభగుణసాంద్రా!

మాలిని:
సరసగుణసముద్రా సంతతౌదార్యముద్రా
గిరిశచరణభక్తా కీర్తికాంతానురక్తా
తరణిసదృశతేజా సన్నవాగ్జాలభోజా
దురితచయవిదూరా ధూర్తశిక్షావిహారా!

గద్యము

ఇది శ్రీమత్సకలసుకవిమిత్ర, సోమయామాత్య పుత్ర, సరసకవితాధుర్య, యెడపాటి యెఱ్ఱనార్య ప్రణీతంబైన మల్హణచరిత్రంబను మహాప్రబంధంబునందుఁ బ్రథమాశ్వాసము.

మేలైన నాట్యవిద్యయు
బాలిక తగనేర్చి రాజపాత్రం బయ్యెన్.

సీ. మొగివరి కట్టున మునుప్రకోలాటమ్ము
ఒక్కింపు మురుప్రోలు చిక్కిణీలు
వరపు బారిబఫు చేసి బహుళి హావు
బాఘురగత్ర బాకవిశతి
వరుసపద్య దేశిబంగాళంబు కంచి
కొలుత్రికట్టుపు పిందుకోటియు కొండు
పరశురాముడు వీరభద్రుడు కల్యాణ
చౌ........మోక తాళి శబ్దమూడ
దేశిస్వరాగములు యందు దీరుగోడి
పటుతరంబుగ నిజపాదకటక యుగళ
కళలు పాత్రసమ్ములను పాత్రమ్ములగు మ ప్రౌ
బూని వహా యునంద ... ... గంధి.

గీ. సకియ రేఫును మాపును సామునేయు
పగలు రేయును జమున్నపై బాల నూపు
పెంపుయు సంగత నాహార్యవిద్యలందు
గముల లోచన నిప్పునుగా నెఱుంగ.

సీ. స్వరమండలంబును జంత్రంబు నొకవేళ
  ఇంపుమీఱంగ వాయించుచుండ్రు
కిన్నర, వీణెయుఁ గేల్మై నొకవేళ
  ముట్టిమీటుదురు జగన్మోహనముగ
సొంపుగా దండెఁ శ్రుతిఁగూర్చి యొకవేళ
  పదములుఁ జిందులుఁ బాడుకొంద్రు
గీతప్రబంధముల్ కేలఁ జిక్కఁగఁ బంతు
  లనుకొందు రొకవేళ మనము లలర
నార్యాహత్తంబులును జూర్ణికావళియును
మఱియు వర్ణంగ రాసెంతు రొక్కవేళ
మంజరులు ద్విపదలును సమంజసముగఁ
జదువుకొనుచుందు రొకవేళ సరసలీల.

వ. ఇట్లు మహాపుష్పగంధులు బాల్యస్నేహం
బునం గూడి చరియింప నొకప్రాయంబు
దోఁచెంచిన.

చ. ఒనరఁ దిలారుఁ బాల సుగ
  ణోన్నతి మాపు విలాసరేఖయుం
రసికత పెంపు విద్య చదు
  రొ ఘుఁ గాంతియు దివ్యతేజముం

బిసరుహాసూతి మూలనికిఁ
బేర్కొని మఱుఁగ నిచ్చెఁగాక నాఁ
డాసఁగొనె మృగాంకుఁడు స్వర్గ
మాతలింక్షైన నవమాననంబునన్.

సీ. రమణి చన్నులు చేసి మిగిలిన రజముతోఁ
గమలసంభవుఁడు జక్కవలఁ జేసెఁ
జెలువ కన్నులు చేసి చిందిన కాంతిని
మెఱసి విధాత తుమ్మెదలఁ జేసె
మగువ కన్నులు చేసి మిగిలిన తళుకులఁ
జలువ కొమ్మలఁగలఁ దీగలను జేసె
సతినెమ్మొగముఁ జేసి జారిన నును కాంతిఁ
బరమేష్ఠి విధు చంద్రుని జేసె
నడఁతి తనువల్లిఁ జేసి యొప్పడన తావిఁ
గనకగర్భుండు పుష్పవాసనలఁ జేసెఁ
గాక లేకున్న నివానిపు గలుగు టెట్లు
కమలగంధులలోఁ గావ్యగంధి దనరె.

సీ. నటనమోహనస్ఫూర్తి పాలిండ్లు పాలిండ్లు
నుడురాజు పైరవ మోము మోము

? ంకజంబులు తొండపు దములు ? దములు
కొండదము తేటలు కుచను కుచములు కుచములు
? నగలు కపురంపు బలుకులు ? లుకులు
ముద్దుకెం ? గురాకు మోవి మోవి
నాగసు వెన్నెల పొంపుసగపులు నగవులు
హరిమ స్వమాన ? ? ను ? ను
మాంగు తూణీకరతి ? జెనా ? ? ? ?
కరము పునస ? ? మహిమ ? గ్గ ? ? గలము
వ క్రముగలుచు లేగ ? ? ? ? ? ?
యనగ సుతి కర్ణ ? ? ము లోకాభిరామ.

వ. ఇట్లు మహి ? ఱపు ? ? ? ? ? ? ? ? ?
ధరాసు.

సీ. శారదచంద్రునకు చంద్రికయును బోలె
? ? నా ? ? ? ? చం ? ? చా ? ?
ప్రసవ బ ? లుమను రతి దేవియును బోలె
ఫేద ? ? ? ? ? ? ? ? ? ?
యమరచందనము విప్రమునల్లియును బోలె
? నో ? ? ? ? ? ? ? ?

వరవసంతోత్సవమును వసంతశ్రీయునుఁగోల
భావంబు లేకమై పరగిపరగి
తోడునీడయునుఁగోలెను దారసిదారిని
తనువు ప్రాణంబుఁగోలెను దసరి తసరి
లీలఁ గలనైన బెడఁబాయఁజాల రెందు
మల్లికాక్షుఁడుఁ శృంగారమల్లియు మరగి యెపుడు.

సీ. విన్యాలు గని చోక్యసేయుకఁ గొన్నాళ్ళు
కొనియాడు చేయుకఁ గొన్నినాళ్ళు
ఇహాముఁ బరంబని యుంచును గొన్నాళ్ళు
కూటువమోహముఁ గొన్నినాళ్ళు
ఇద్దఱిపయసులు నేకను గొన్నాళ్ళు
సన్నలుచూచును గొన్నినాళ్ళు
వెడలుచో మాటలు విసవును గొన్నాళ్ళు
కూళిపాలుఁబడును గొన్నినాళ్ళు
భూసురుఁడగు మల్లికాక్షు శృంగారిఁ
గూడనిచ్చుట గాదనుఁ గొన్నినాళ్ళు
మహాశమాంచకాకలాపాన వసనసేన

... ...

వ. అంత నప్పురంబునంగల విటవిదూషక ప్రేష్య
నాగరికాదులు మల్లహాణపుష్పగంధులయన్యో
న్యానురాగంబులు దలంచి యిట్లని వితర్కిం
చిరి తమలోన.

క. కూడం జదివినకతమునఁ
జేడియ కితనికిని గోర్కి చేకూరె నిఁకన్
ఓడన్ గట్టిన దూలముఁ
జూడ సుమీ చిత్తగతులు చర్చింపంగన్.

క. చిన్నప్పటిప్రేమంబును
గన్నెఱికపువిటునిమీఁదికాంక్షయు మనుజుల్
గన్నప్పటి చనుప్రేమయు
నెన్నఁగ మదిఁ బాయకుండు నింతుల కెందున్.

చ. చెదరనియట్టికోరికలు
జెందిలినొందనియట్టి వేడ్కయున్
వదలనియట్టి కాంక్షలును
వన్నె దొరంగనియట్టి సొంపులున్
గొదవడనట్టి బాగులును
గొండికప్రాయమునందె కల్గి యూ

మదవతిం బాలఁజేష్టలను
మాహ్యాయుఁ గాంచిభాగ్యసంపదో?

సీ. కోర్క్లైన సిరిని చేకూరుయు తగ లెని
నగరము నగరిగా నానగరముగాక
సుప్రాణ సిరిలో నెనసియు సుఖాను
మేనాన మేఁ దాసు మేనుగాక
చెన సిరిపలుకులు విని చుట్టాలు రా
జెప్పుల తె మన సుఖాలు చెప్పు గాక
సరసంగాగా సిరియుక్తమునై ప్రియ
సమము బాలగిరము కక్కేచముగాక
సిరిసి సిరిలవ్వా నెమరు ఎ రాసి లేని
వహ్వా వహ్వా యను శ్రీవర్ధ్ర ప్రాప్తి హ్వాగాక
సిరి గుణసంపదసమూహ దానములేని
గణనకును సద్దిన సంగా గాక యొనుచు.

సీ. చిత్రాంగ ఫాన విచిత్ర విలాసాదు
లౌరా కౌక గానుక లాంపువాగు
చీనిచీనాంబర శ్రీలు లూరికయాసి
యుద్బోచి మీరావార మనెడువారు

ఘనసారచందనకస్తూరికాదులు
పారఁబోసిఁ గొని యిచ్చి పోవువారు
ఘనవజ్రతాటంక కాంచీకలాపముల
నిండఁ గొమ్మని చేతి కిచ్చువారు
మధురఫలములుఁ బుష్పముల్ మఱియు వలసి
నూరకైనను గొనివచ్చి యొసఁగువారు
వైరి దర్పాపహగంధివాహాళిఁ జేసి
యాభీరజనములు మనసుపొంగ హర్ష మొదవ.

సీ. ముద్దియలు నెలఁత యమునకు సిగ్గుమించి
మెచ్చుమగ్రుకెక్కి ప్రుంగువారు
కనుకని చెంతకు మనసు పయ్యఁగలేక
దనమూరు వెనువెంటఁ దిరుగువారు
నునుపు కపోలముల బాలఁ జేరఁగవచ్చి
వాల్గి కౌగిలికొని పోవువారు
శృంగారపద్యముల్ చెప్పించి నముదారి
సారసారము వినఁ జనువువారు
దూరదర్శన సుందరులను జేరవచ్చి
సౌమ్యులను వన్నెసన్నులను జూపువారు

పొలంతిం దంపోసి యాటమాంద వాగులువారు
నగుచునుండిరి మానవు లస్వైరమున.

వ. అంత సమ్మదనసేన పరిజనంబులతోడ మల్ల
హణుని సేవించి యిట్లనియె.

సీ. మొండితొత్తుమారి లంపుటక్కఁకంబు
అంకెత నారంగు పెంకె ముసు
పడుచు టక్కులదొంగ బడుగుడు ననుగంటి
బైసికొక్కర గంత పచ్చిలంజె
కక్కురంబుల గాచ నసుమాల మిబ్బంది
పీచి వాపేభంబు చెప్పరాగు
ముక్కున్నసిబ్బాసు ముక్కుపేలతాటి
ద్రిమ్మరి చాడియు దేశకూళ
వృల్లెదాంబ్రి మతిగొట్టు ముల్లెవింపు
దాటడీసరి బోదడదా ట్లగుల్ల
మక్కపిట్ట పసాగాలు దోము తిండి
యుతని జేర్చాల నుయమాంట లెస్స నేం.

చ. ఎక్కడి బోననర్స, యుతం
డిక్కడ నమ్మచునున్న వాడు

యివ్విధి వట్టిరట్టు వడ
నెట్టుగఁ జేసె విధాత యక్కటా!

క. నోడిమలకుఁ గలవి లేనివి
గోడిమలుగట్టుచును జనులు కుందవనినోళ్ళన్
గుడుపుచుఁ బోయెద రూరకె
ముడుగడలును జెరుపుమూయమూఁకుడుగలదే

చ. అనుజులుఁ దల్లిదండ్రులు ని
జాప్తులుఁ బౌరులు బంధుకోటులున్
బనివడి యేనిమిత్తమునఁ
బల్కెద రిందఱుఁగూడి వేడ్క నె
మ్మనమునఁ గల్గి సిగ్గువడి
మానితి మింతియుఁ గాక కల్గినన్
మనముల రట్టుచేసి యిఁక
మాన్పఁగఁ గర్తలె యెన్నిభంగులన్.

వ. అని యిరువురు నన్యోన్యానురాగసుఖంబులం
దనరుచుండి రంత నప్పురంబున.

మ. కరుణాంభోధి సమాన మానవిలస
త్కల్యాణ కల్యాణభూ
ధరధైర్యాస్పదచిత్త చిత్తజవసం
తస్వాంతభూరికృపా

యిన్నాళ్ళ వట్టిరిత్త పట్టి
నెట్టుగఁ జేసె విధాత యక్కటా!

క. నోఁచినమాఁకు నోఁపి నోఁపి
గోచనములుగట్టుకొను జనులకు కుంపనినోళ్లన్
గెంటుపుటం గోయుదరి హారి క
నుడుగనలును జెంపపుమూయమూరడుడుగం దే

సీ. అనుజులు నల్లిదండ్రులు ని
హాప్తులు హాయిగా బంధుకోటులున్
బనివడి సేవించి దైవముం
బోల్చుచు రానుండగా నిప్పున
మ్మున మునుఁ గల్గి సిగ్గునశ
మూరుషి మురాలె రాక కల్గెన్
మనముల ద్రెట్టు చేసి యుండ
మారున్గఁ గట్టిత యున్నభంగుల్గన్.

వ. అని యనుప్రాస నర్మోక్తులనుసంగ సుఖంబులం
దన దేహముం దిరంత సహృరించెను.

మ. కరుణాద్భుత సమూన మానవిన
త్సులస్తోత కల్యాణభూ
షరభద్యానస్పదచిత్తచిత్తజవనం
తస్వాంతభూరికస్మృపా

కరసౌందర్యవిశేష శేషకటకా
కల్యాణాక్షి పద్మార్చనా
పరమ శ్రీశ్యైభిరామ — మాయాహతః:
ప్రాగల్భ్యైశ్వర్యోదయా!

క. సంసారహార సుసా
కందసుధాకుంభబృందధావళ్యయుతా
ఖాండలరక్త క్షైత్యధర
మాండవ్యాక్షరణాస్త్ర సుధగుణాపాత్రా!

మాలిని:
సరసగుణసముద్రా సంతతోద్బోధరుద్రా
గిరిశచరణభక్తా శ్రీగిరికాంతానురక్తా
నిరత నద్భుతతేజా నిర్వాస్త్ర భోజా
సురనిచయవిహారా భూనిక్షేపవిహారా!

గద్యము

ఇది శ్రీమన్మహాసుకవిపుత్ర, సోమనమంత్రి పుత్ర, సరసకవితాధురంధర, ముప్పాటి యజ్ఞనార్య ప్రణీతంబైన మల్లికార్జునచరిత్రంబను మహాప్రబంధంబునందు ప్రథమాశ్వాసము.

శ్రీ

శృంగారమల్హణచరిత్ర

ద్వితీయాశ్వాసము

శ్రీమహిళానేత్రవాటికపు
రీమాధవ భవ్యగాంగభాస్వర సౌ
త్రామసము విద్యామాంబ
కామిత సాంగత్య మాధవకామామాత్యా.

వ. అవధరింపుము.

క. ఘనపాలకుండను బ్రస్వని
తనయుండు ఘనదర్పుం డతుడు తన చలికాని
జనిచెడు నన్నృపగంధ
గ్రసరదిరం గన్నరసమునకు నసహ నగరంబు.

క. పులుల నర్త్యనసిగసం
గంగగ జాముకలుములను వారు గనివారిసయో

చెలికాఁడ, మెచ్చ నెరుఁగ
గెలిచిన నను మదనసేనకడకును నంపెదున్.

గీ. ఏఁగి పుష్పగంధి యింటికి నకేతుఁడా
చదువ నాపెఁ జూపెఁ జతురి యనఁగ
దగిలి చూపెఁ జంపె కనకత్తెఁ బతి ప్రేమ
మెఱయఁగ మాటలకును మానముఁ బొందె.

సీ. అతని సన్మానించి యర్ధాసనమునకుఁ
జేరంగఁ దీసి పైఁజేయివైచి
కర్పూరతాంబూల గంధపుష్పాదులు
నయమార నిచ్చి లేసఁగ వెంట్రుఁ
దనముద్రుటుంగరంబుఁ బెట్టి యిబ్బాల
తెలిసియున్న, నీవ పంపినయునికిని
నాతనికిఁ గాక యీయదివిధిలోచన
యెంతమానసంబుకు నేగిన్ను
ననిన నివ్వెఱపడి మదిని నొప్పెఁబము
నామచు నంపె నన్ను నాతిని, యిపుడు
అదుగు మేమియర్థి? మనోనిక యిమ్మేలు
వార్త తెలిగఁ దెచ్చగాయి నవిన.

క. రాజా, రాజులు బ్రతికే
రాజులు ధన హీనులైన రాగుందురా... వి
రాజు మగఁడైన నేలా
[illegible] సేయరాని కవమగ్గెలచే యుందున్?

క. [illegible] కష్టము [illegible]
[illegible] విధము చాలా [illegible] నేలా?
ప్రతికెతి ధాగినము [illegible]
నతిసేగి ను పాలు [illegible] [illegible].

న. అలా మనస [illegible] [illegible] కని [illegible]
ముద్దుకూఁతురు దానిపై [illegible] బిగ్గరగాఁ
[illegible] [illegible].

క. [illegible] గోనాడు [illegible]
[illegible] నాట్టి [illegible] నానాధంగిన్
వయసు [illegible] నుపుగు [illegible]
[illegible] మూల్యముప్పు [illegible] వానాగనకున్.

క. ఊరకపిలిచేమున్న ను
[illegible] తాకు [illegible]
గూరయు నెంకటివానికి
గారన మద [illegible] గష్టముగాఁ జే.

క. కోఁతలు గోఁతలు వ్రేళ్ళలు
రోఁతలకును మూలములగు రూపుకత మిగులన్
బ్రఁతిచెడు పుడిసెడి నేనియు
లేఁతప్పటి లంజెయున్కి లెస్సయ్యునపున్.

క. తేలసరసెన పుడిపింగళులను
గుంపీనులు గుండెగోళకులును గుహూపుల్
గాలిమి గింవారలైనను
వేలు పుణ్యత్రను నెప్పుడుఁ బ్రోచు సెల్పుంగగారే.

క. గుజ్జులు పెరిఁగిన నెల్లా
నొజ్జలను నదేక ప్రోవు నొంటుదికొంపుఁగన్
గుజ్జుటుగని విటులను
సజ్జకములు వారసటు పసన్నవారల్.

క. చక్కనివారలు జారులు
కక్కసముగువారు నన్నకొంపుఁగన్ పసకుల్
చొక్కముగు కుమూనులు
మిక్కిలి వెలయుత్త పాలిమసుయ్య గరియున్.

క. రొక్కము ఘన మెంగలిగిన
మిక్కిలియుఁ గురూపియైన మచ్చఁగనలయున్

నెక్కలిమై నసమిూఁగాని
యాక్రాంతమునైనఁ గదియ నక్రమంబగునే.

క. పొందఁగ వేరికి నియాన
యాదటఁ దన మాత్మలోన నడపుచు నయనా
నందంబుగ ముజ్జయఁగ వలె
నందంబగు వారివారి నద్దము గాంగెన్.

చ. బంగము లేని పుష్ప, మను
యున్నది కన్నెప్రాఁగా విచిఁ, బిగ
మంబుగ నను జిల్లి జాపునను
నా ల్లాయు కన్నెపు గల్గి, మావి తే
నానెంచఁ బోరుకుమట దగ పి
బాసివిలాసమౌఁ గన్నె పెట్టి యుగా
ఘుగ్న మల్లెఁ బకోరు
పోవలెఁ గామిపి గాడనోగై.

క. మగనాయిచ్చ ముదా ము
సగుకొత్తెఁగెఁ వ నేఁట యుయపోలె
సగినింక తాఁదగిని
ముగ పరితయునింపు బయమాన్యతనొందున్.

క. వలచుటకష్టమువనితల్
వలచుటపురుషునికిఁ గాక వారాంగనకున్
వలపు దగ వెన్నిభంగుల
వలచినయెడ విఱుగనేర్పున లేదరుణులకున్.

క. గరగరికలేనిపట్టుల
బరికింపుచుఁ గల్లకేళిభావించుచు మై
నెరసులు వెదకుచునుండెడి
పురుషునిపైఁగూర్మి వీటిఁ బోవదె సతికిన్.

సీ. పురుషుని నెచటికిఁ బోనంగనీయక
విసిగించి సుంత గిరి వేయవలయు
నవనవసురతతాండవసౌఖ్యవార్ధిలో
ముంచి యింపుగఁ బాదగొంచవలయుఁ
గలసినయట్లెము వలచినట్లుండి
మనసు నేమిటఁ జిత్తె మొఱగవలయు
మందుమంత్రాలు మాయలు ప్రతిదన్ని
సాగువమై నసలేక చవిగావలయుఁ
గలసినట్లెము చనవిచ్చి కాయవలయు
పాయునట్లెము నిచ్చియు సేయవలయు

నయముఁ బ్రియమును దప్పక నడపవలయు
నమ్మికలుగాఁగఁ దగవులు నడపవలయు.

వ. అనియిట్లు మదనసేన తనకూఁతునకు బుద్ధి చెప్పుచునుండునంత వసంతాగమం బేతెంచిన.

ఉ. వచ్చె వసంతుఁ డంచుఁ బ్రియ
వార్త యొకింత మోదంగఁ జెప్పెనట్
మెచ్చి సమీరచారునకు
మెచ్చఁగ నచ్చెన దేవతాంగనల్
మచ్చికఁ గప్పినట్టిము న
మర్చణచేసెరో యందు భూజనం
బచ్చురువందఁగాఁ దగు
మాకులు పల్లెఁ గ్రమ్మ్రముంబునన్.

చ. లలితలతాంగనాహసము
లం దలరంకించనగీఁగ ప్రాయుట్
చలియుమఁ బ్రవిరిచె నటఁ
బ్రాసనముల్ తగఁ గాంత్రి యొప్పమై
నలి సుమనఃప్రసూతుల గనిము
నాసుమనఃప్రసూఁ జెంద యంతఁగో

స్ఫులింగమిముల నాగను ద
రుస్త్రకరంబు నిగించె నెంతయున్.

సీ. సారసారసారసాసారంబుగ
కోరకంకోరకకోరకములును
చాంపేయచాంపేయచాంపేయనికరంబు
కేసరకేసరకేసరములు
ముకునకముకునకముకునానీకంబు
పాటలపాటలపాటలాళి
కురవకకురవకకురవకానీకంబు
కాంచనకాంచనకాంచనములు
చందనస్రుమచందనచందనములు
నాగనాగాకనకస్తుతిపలికమతతి
మాలతీకృతమాలతీమాలతీతతి
తాపింఛతాపింఛతాపింఛపుంజక
వనము లింపార సాధన వనము నగుమ.

క. ఏలికలాకలంగనమున సు
కాలవనాంతతాలసుమములా
గ్రాంధవహాను కేసరిన
శాఖాళిముద్దరింగపత్రమ్ముల్

చెంగఁగఁగ గాఢ్యున గ్రహము
　　చేయఁగఁ బుష్పాదిరంగవల్లికల్
వాలిచిన నాట్యశాలనుఁ
　　బొంగుచుఁ బూఁబోదరిమ్ము సొంపునన్.

వ. తదవసరంబున.

క. దండిగ మన్మథునగరికి
దండుగ లోఁబడుపుంజెకెల్లలెదొరలై
మెండుగ విడిగఁగ వచ్చెను
బండుగదార్ద్యాఁబులు బాడు బండుగ నంతన్.

సీ. అల్లువారంబుఁ దమ గారఁ మువిద్దల నొగిఁ
　　బెట్టి విష్టకును గొంపోవువారు
హైలాజ్యగుడదధ్యరంపులాసికంబు
　　నాత్రిపురిష్టకు నంపువారు
హింసభృత్యసఖబాధలసుడే దారణముగూడి
　　యభ్యంగములుశిర్భ యానువారు
దానధర్మనంటోదారారాముఖాఁ
దవిలి భూసురసంసేవఁ దనియువారు

వరదకూలవిభూషణావలి ధరించి
మెండుకొని వీనులింపొసను మ్రోఁగువారు.

సీ. వెచ్చానకేమైన విస వియ్యఁబడియుచు
నని పుల్లదీగెలఁ గట్టుగువిడులు
తోడవులు దొడఁగట్టు నెవలేక చెదరక
యొరుచుసామ్ములు నెట్టి తిరుగువిడులు
చెడఁగ ద్రోఘులుడి పెన నేమియును లేక
వారఁజోరవివక్షకుఁ గొచ్చువిడులు
నభిమతార్థము లిచ్చి యానొక్కకృతులెంతొ
నువిదముఁ జేసెడి యూరువిడులు
మానిని మా ప్రమయించి మతమునఁ బన్ని
సుదనుంకు రెక్కమాటల మాపువిడులు
గణన కెక్కిన తిప్పరాగణమునందు
మెఱుఁగు సొంగసుమవిరితిలుపు చోఁచె.

వ. అంతనటమున్న మురియుచును మదన సేన
వీథి సన్నిహితమగును.

క. చని వేగము ఘనవస్తువఁ
గనుఁగొనుటయుఁ బూని యా వెడకొయ్యయుపందో?

యన మొరటుండనియును దాఁ
ననివినగా యాఁగ నొప్పదుఁ బండేకాదే.

వ. అనినఁ గౌఁగిలించి ముచ్చటలాడుచు మీరాయని
యొకగొంటుపోక విడెము బాలునికిఁ బెట్టి
యిట్లనియె:

గీ. అత్త యేమియనియె నాఁడు పెనుఁగు
నీవు నేమియంటివి న్యాయముగఁ
వారు లేమియనిరి పరగ వారింటి
చేటు లేమియనిరి చెప్పుమనిన.

క. ధనదత్తుఁ డిసిగ మొ్ర
విని సాహసమున సిగ్గు పడుచు
గనుమూపియుండె సిగ్గున
జనులకు బరిజనులకు నాశ్చర్యమయ్యెన్.

క. విను నేమిటికాఁ సిగ్గగు
నినుఁ బెండ్లాడిన మదననే నేఁటిమాహాత్మ్యం
బానఁ బుష్పగంధి పల్కను
వెనయాఁగ సమకూర్పుమని వెంటపడును మన్.

క. ముగ్ధాడి సరకు పడ్డెంబు
గోష్ఠి లోభముఁ బిడపఁ గోనఁ జేకురునే
ముగ్ధగ నడయు విటులే
ముగ్ధనను గలయ నిచ్చటించెయు లెస్సగ్.

వ. అని యుల్లాసంబు వెనుక నన్ను దూరం బని
పేదు మదనసేన ప్రార్థనంబు సూచించెద నాక
ర్ణింపుమా.

క. ఆ పెట్టవ యుగ్రాంచిన
భూతంబులకొ మ్మఁ చ్చ్వహాయఁగ నెఱచుర్
జీవన సాధనమా యా
కొనుకవిద్యావినోదకారి యనుచున్.

సీ. పేరు నింగికి నెక్కఁ దోఁచెలు వెట్టు
చూరేఁగి కోరెటఁ జిగురుఁగోయుఁ
గడు బట్టలు మోఁదొల్లను ముడిచేయుఁ
గొసరక నా గల్ల గుల్లిగట్టుఁ
బూన్కిమై న గ్గిఁ గాజున్న లక్ష్మ్యాము
నడుము జట్రా నారంగియు

పొంపొంపఁ గొంపలు గుంపుగాఁ దాఁకంచు
వదలక సమురేయిఁ బగలుసేయు
రూపి మెఱయంగ నినుమునఁ ద్రుంచుఁ జేను
లెక్కసేయక చుక్కల లెక్కపెట్టు
గాలిఁ బోడిఁగట్టు మాయముఁ గుంచాలఁ గొలుచు
మదనమోహనకళాధార మదనసేన.

౨. వెడవెడ నంపులు పెదనల్లి వారించె
నడియూంయములు నిరి కడకుఁ బోంగ
నునుపునారంబట్టి పెనుంగులపై బట్టి
ధట్టించి నగ రెక్క నినముఁడవియు
పెంపుమునన్న ధైర్యంగారించి
వింతవార గని ...గొలుపు
ననికుంకడ చేరి తన...వారొద్ద
జోమున...కొనుము
గోరి తనకును ...వానినెల్ల
బదికిఁ బాటకు ...గట్టి
క్రొత్తవారిఁ గనుఁగొన్న నవ్వుసేయు
మాటలు నేర్తు ...మదనసేన.

వ. అని మురళుండు చెప్పిన మాటకు నవ్వి ధన
దత్తుండు తన మొగంబగు వినుమని యిట్లనియె.

సీ. వైవాహికును రిత్తైనవారలు గింజాలు
గాని యెన్నఁడును నొకకాసు సేయఁ
గవిగాయకులు వచ్చి గణుతించి కోరిన
నవలిపొమ్మనుఁ గాని పైక మియ్యఁ
జుట్టాలకును నిల్లిసుద్దులు సద్దులు
గాని యెన్నఁడును విగ్గెఁగొసేయఁ
వైత్రోవ నచ్చిన వరదేవళయుఁ జేసి
మోసపుచ్చెడుఁ గాని గానమీయఁ
బట్టకొని బాదకొట్రను బట్టిపెట్టెఁ
దేంచుచే మోసి నోరుపెట్టిపోవుమను
బ్రహ్మాండమెల్ల శాకిని బ్రదికినాఁగ
కూడబెట్టితిగాని నెన్నఁడును కూడబెట్టి.

సీ. మునుపు నానిరి సిరుల గొప్పలే కాని
తగిన పనులను నాదరింపనాయ
కాలమునాలిని మునిగిన కూర్మాలుమూలల కాని
దారిద్ర్యము బ్రాంగ దారమాయ

పెనువాల్గు వెనలు ముక్కున నెయ్యమేకాని
యంగళ్లి నస్యింగాను నమువు లెక్కఁగి
వడ్డికానుంగు నూర్చి నడ్డి కవి య గుచ్చి
పాసగిం జ్లవంక నప్రోద్దం గోన
ఈఁగకై బలి మన్నించు సియుకులను
పాముకై బలిపెట్టను బ్రతిష్ఠ గోము
కదసి మొంగిలిచేను గాక నీవు
కెరయా నాజాడ నెవ్వాగ నటుఁగరోయి!

క. విను మాటలె నగింపును
నన మన్నగ నిష్టుఁ జెవ ఁ దగులింపునటె
ననదప్పగాని నేఁ కెలు
వినరా మెహ్వాయ నీకు విరాము మొరఁగా!

వ. అవి నిన్నపోయిన పుత్ర యోజన గాంగనుఁ గో
రాగిషుం తైనఁ జూమకొంగమును నిజనివాసం
గానకూ జని రాగ్యవంతిం పగించి నిలుకాం
పిలువ నమాంనక డోలాయమానమానసుం
డైగనవ్వాడు.

గ. శెరనారంగుమోఁదటి ప్రేమ గుడిగ
సెట్టినాసవిలంగని మూలుంపి లోఁ

సత్రసాంయమ్ము ముగ్ధాశ్ర నైంచటి సిక్క
వనితమాయింకటి హా నజైన్యోపాయము.

౭. కొంసు విడిచినం బ్రేమ మోహము లెట్ల
ముదిరెం దాయక ప్రాణాలు మున్నె పోవు
దెగున సంతోషకవి నేడ లోకము చెప్పుకు
పాప! లంజరికంబు! నిబంబు గావు.

౮. చక్కెరగాం బలుగొన్న చదివినాడ నందరాద
మెల్లన యతనుం గుర్తింపనముంగ
చల్లగా నాలేనని తెలియక భంగమై
నోకపాట నెంగెం బాటకముఁ బ్రోగు
నయనావనపై గుణ గుణము కనుసైటి యుంచుఁ
దుంపిత్తానుఁ విన్నాంగ వోవుచు
నాల గోపాలముగొం దాకింపుకొనంగ నోవు
పాపమైనను, యని పంపుగొనుకు
నడిచినము బాంధికము సంతోం బాడుకొనును
మూర్గు సత్రయు నాహంకమును దక్షించి
యున్నవో నునైసైనిక యుండ యెయోంటి
మొరటు, పోనుపురిపున్నరు ముదితోకపకు.

వ. ఇట్లు ధనదత్తుండు మనోజవ్యథ సైరింపలేక తన
నిజసఖుండైన మొరటుం బిలిచి యిట్లనియె.

క. పోకున్న మనసు నిల్వద
యీకుందిన గుండె పెలుచ దేలా గిరగిరఁ దా
నాకుంగాఁ జెలికాఁడ చెప్పు
చేకూరఁగ వేగ బుద్ధి సెప్పవె మటన్నన్.

కం. మానిని గాంచక యింకెటు
మానిన నుమానహాని ప్రాణముఁ దనుప్రాణ్
ప్రాణము గలిగిన సకలముఁ
దానూరక గలుగునని ధనదత్తుండున్.

ఉ. పుట్టుదు నేయి నూనె పిడ
పుట్టు నడించెన న్మొహ ...
బెట్టుదు ప్ట్టు చిరంబును
... ముహంబు చాంగ ...
పొట్టన ప్టుగ ...
నూగును నేబడి గాకరంబు
బట్టిన నారదముల్ నయముఁ
బంపెను ... వారి యింటికిన్.

వ. అంపిన నమ్మనదన సేన నన్నదనిసి తగినచుట్టం
గాలుం దానును దనయులు నేలుపులకుం బెట్టి
కొని విభూషణభూషితులై పుష్పసుగంధి
నలంకరించుకొని యాస్థానము.

క. తొలువిడికి సభప్రముందట
నలినముంతాం పుష్పగంధ సమాజమున నుచుక్
గాయుఁగఁ గారములోనఁ
బాగుఁదుక చాటించ దెసలు భోరునఁగాఁగన్.

క. చాటించినఁ జైపైఁబడి
నాటీమేటీలు దొరలు మొనఁతలు విటులున్
కోటానకోట్లు వచ్చిరి
వీటంగారసికులెల్ల వేడుకఁజూడన్.

సీ. వావిళం మధురికా వాన కాహాళి ముఖ
తుంబి కాశాస్త్రగాద సాధ్యవిదాలు
పమనుగ బల్లి కాధకుల్ కిమద్దళ
ఝల్లరీ ఝంకార నురవతులు
వి(ప)ప్రవీణావిపంచిమార్గకోకిల
లల్లైన కిన్నరలంపుకులు

సుంటి కాజయాసుంటికి [illegible] లోకమ్ము సుప తాళి

    నక్షత్ర దర్యాద [illegible] స్తోప విఘుంఘ

సకల [illegible] వాచాభి [illegible] కళా [illegible] కటు [illegible]

గాయకులు [illegible] నాదగానగ [illegible]

మేఘ [illegible] వారి [illegible] సుమంగ

శింఘ [illegible] గిరికి [illegible] క్రమమునుఁ.

చ. ఉరమున [illegible] ముు

    [illegible]

[illegible]

    [illegible]

[illegible]

    [illegible]

[illegible]

    [illegible] గోళ్యమన్,

వ. అ [illegible] మహ [illegible] [illegible]

గంధి [illegible] [illegible]

నొక్క ముఖం [illegible] [illegible]

[illegible].

సీ. శ్రుతులను సింధుగా శ్రుతికదంబము చేసి
లీలనారాయణుల్ వేళవించి
మంత్రమస్యమ తారమాసరాగ రంగ
గమకించి నిఖిలతాళయమూలములు మిశ్రి
పాడవాడిన శుద్ధ సంకీర్ణములు మాపి
వివిధరాగములు హేళ సేయ
గానామృత త్యాగరాజ తాళముసమకొన్ని
స్థానములు రాయి నదిలి వచ్చి
తాళమునెరింగి నర్తన దర్శకుడై
నొప్పి రాజుల్ దేవులు నమ్మితిల్లి
నరుల తెల్పె నృత్య నన్నగలుగ
జగము నినుగాను బాహిరా రాధ చేసె.

వ. కలిసి పుష్పాదులు లీలల్ సుమనిహారములులు
నటించి మోహనాంగి లీల కూటమి యు జన్మ
సహస్రగ్రంథములు నగుచున్న యంతర్గతం
గానం దయిచి గ్రంథము.

ఉ. ఇందుగనిరుచు మన్యుని
దేవుని పుష్పమున సత్యనే

చౌసీతిరతముల సవరనిమేల్కట్లు
దీపించుమాణిక్యదీపకళిక
పొసగఁ గస్తూరివేది కప్పురపుసురటి
నిలువుటద్దంబు రత్నంపు నత్తపలుక
తళుకు దంతపుఁ బావలు కలికిచిలుక
గలిగి యొప్పారుచవికలోపలికి నపుడు.

క. అల్లుం గూతుం బదఁడని
యల్లనఁ దత్పరిజనంబు నంపుచుఁ బలికెన్
మెల్లనఁ జల్లనిమాటలు
నుల్లము రంజిల్లఁ గరుణయును వట్రిల్లన్.

రసికులరు మీర లన్నిట
పసినిసు విది యెఱుఁగఁ జెప్పి పనిగొనుఁ డేమే
విసువక తుమ్మెద యరవిరి
కసుగందకయుండ రసముఁ గైకొనుభంగిన్.

వ.........యతనిం జవికలోపలికిం బొమ్మని విలా
సిని భానుమతి మొదలైన చెలికత్తియలం
గూర్చి పుష్పగంధినుండుమని మదనసేన
యభ్యంతరగృహంబునకుం జనియె నంత.

వ. ఇట్లు పుష్పసుగంధ నృత్యాంబునల్పుటయు నద్దేవదేవుస్థానికులు దొరలు పౌరులు కనకాంబరాదు లపరిమితంబుగాఁ గట్టవిచ్చిన మేళంబులవారుం దానును సందుకొనుచు నుత్సాహంబున మదనసేన నిజనివాసంబున కరిగినఁ దక్కినవారలు యథేచ్ఛం జనిరి. మల్హణుం డప్పుష్పసుగంధిహృదయంబుఁ దెలియం దలంచి యద్దేవదేవుని యుద్యానవనప్రాంతంబునఁ బథంబుగా దకొనికనుమఱుఁగున నుండి యప్పుష్పసుగంధి మల్హణుంజూచునే తక్షణమనుమతియను చెలియుం దానును నొక్క నటవిటప్రదేశంబున నిలిచి నిట్టూర్పు నిగుడించుచుం దనకుంగాను చింతించుచు దుఃఖావేశంబున నిట్లనియె.

క. ఎందరు మాలిన మోహక్షేపు
ముకురుంగ మంచోత్సవమ్ములు నతిక్లిష్టల్
కలిచిన తాపంబుల చేసి
సరసులకు నెల్లకు సంతాపము గలదే.

క. డొల్లంబొల్లియువంకర
కాళ్లును బెనుగాలుఁ బెలుచఁగా నసదంతుం
జెల్లంగో కని మున్నాగు
మల్లాలన నోకిలింకుమారి చెపుమా.

క. తేనెక్కటి తానెక్కటి
[illegible]నోము[illegible] [illegible]కురు వనరుహా
మానుగఁ [illegible]టక [illegible].
ప్రాణసఖి, [illegible] బాసము [illegible]డే.

సీ. నేయును నే [illegible]మున గు
[illegible] ముత్యా [illegible]గాని యా
[illegible]జగ[illegible], [illegible]
మాకొని [illegible]యు [illegible]
[illegible]
[illegible] మను[illegible]
[illegible]
త్రి[illegible] [illegible]యు నే.

క. [illegible]
[illegible]

చెలియా, పలుమకరమ్మా

ముఖహాసముఖమైన [illegible] మనారంగన్.

వ. అనుటయు [illegible] దత్పాత్రిం [illegible] మల

హాసము [illegible] చిన్నివి

[illegible] పుష్ప [illegible] చెలంగు

[illegible] యున్నది యు.

[illegible] నుండి

[illegible] నేఁగితివా [illegible]

[illegible] నిన్నుఁ [illegible]

[illegible] వేఁ

అని [illegible] హసంబు [illegible].

ఉ. [illegible],

[illegible], [illegible]

గాముకి యున్న [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ముమ

ఏచిన పంచసాయకుని
యమ్ము దాళంగదా కరాల మారఁగనే.

సీ. కలకంఠకంఠి, నీకన్నులు చాలునే
యకలీల భువనత్రయంబు గెలువ
విద్యాధరాంగి, నీకలుకులు చాలునే
సరసులైనట్టియా జల్లఁ గేల
కాంతాలలామ, నీకన్నులు చాలునే
దేవేంద్రభోగంబు ధిక్కరింప
కనులయాపాంగ, నీ మొహ్వవిలాసమే
నయనముల బ్రహ్మానందము నొస
గాదే, సఖియంగ చాలదే నాకు విపుల
[illegible]
[illegible] తెల్పుము [illegible]
ఎన్న [illegible], యాగా.

క. రమ్యా [illegible], [illegible]
యమ్మా నను [illegible] మ్లా[illegible]ంగ
నెమ్మనమును బ్రహ్మా[illegible]ను
విస్మయ [illegible]యు [illegible]యు [illegible]యున్.

ఉ. ఎవ్వని మోసులో యునవ
   యెవ్వరు తల్లిక విశ్వవిరాజరో
యెవ్వని సృష్టిజాలములొ
   యీ ధనవిక్రయమం [illegible] యుక్
సుత్వమొందు [illegible] కొంగటను
   మ్మాసముని గదియుండు [illegible]
నవ్వగమాని మోవిడవి
   యుమ్ముచు [illegible] యద్భులిన్.

చ. చలి నడిగాంగ విల్లుమున్
   చేసివమున్న [illegible]
పలికిని గొంచుఁ బోయి తన
   ప్రాణవిభుండు [illegible]
సంతసమున [illegible]
   చల్లుచు [illegible]
[illegible] కేసరిను
   [illegible] గాఁగన్.

క. గజ్జగిపుం [illegible] దరిటను
నజ్జకమగు విభుం సెజ్జ సంతస యువతి

ఇష్టపతి ప్రాశస్త్యము
హృజ్జనవినోదకేళిఁ గెంగియు. దార్చెన్.

చ. కరిమణికంకణస్వనము
 కిరరివరాలు కాంచికాసము
హారిమణికింకిణిస్వని క
 ద న్వయనూపుర ధ్వని మించగా
సురతనవీన తాండవము
 జూచి మరుండునుచ్చ్రియు పెం
వసవన వేణి పీడనను
 దాస్యకి నాట్యపు వస్త్రమో యనన్.

గీ. యువతిసురతకాలి నొప్పెఁ జన్నులకును
మోముసకును నడుము మురియునగులా
చంద్రచంద్రాననమరింపు వారింప
నర్గించు తారకాలి యనఁగ.

చ. అనువుగ వైనదప్పుగ
 నామ్నశపూరముచేత నాన్పుచుక్
గినుకలు నిండుగా వెరుఁగఁ
 గ్రిందటమీఁదటలై యుధేష్వి

పసిమిక యువతియుం బతియుఁ
దర్పకకేళిఁ సుఖించి దగ్గఱ
ను బవనాగ్రబంధము
నామక యువామకఁ దేర్చి చూపుమున్.

సీ. తాఁ గన్యముల్లోలు నడరమంటయుఁ ద్రిక్క
పైఁ బదోపియును గటి చాఁగునాభి
చనుముక్కు వతిఁగాగ నునుగళింబును జెక్కు
నెమ్మోవి కనురెప్ప నెటులు శిరము
శుక్లనఖగాన సొరిదమై నెక్కొంచి
బహుళకేతునాఁగ బరిగ దంచి
పెనఁచి స్త్రీయు సృష్టి చనక తాఁ కికిలించి
కిటమియు నంమియుఁ గరఁచి నొక్క
త్రిప్పి దగ్గని మోవి తీపియు నేసియు
ననఁగఁ బరగుచున్నయాతిసహాస్య
మదనతంత్రవిధుల మానిని జొక్కించి
మాలహానమునుచొక్క మనకు వాగ.

గీ. గండభేదాంపరిసంగతి నలర్చి
పట్టియుఁ బనఁదువ నం దోఁ యూరో లేక

మేనులొక్కటిపై మోము కానరాక
నలసి నిద్రించి రీతియు నవ్విభుండు.

ఉ. పల్లవపాణికిం బతికి
భావజకేళి క్రీడ మంబులలోఁ
జల్లగఁ జల్లగాపు పెద
వల్లఁదో పెంగె రసాంకుర
తల్లజకేళికేళి ముఖ
తామరసాంగ సకేళి వాటలే
పాల్లకమల్లె కావకుళ
పాళినగంధసుగంధవాసనల్.

చ. ఇటువలెను నిద్ర మేలుకొని
యుండుక నేనలు ద్రేశు నెంచియున్
సురతవినోద సౌకము
మాపుకునుండ్ర వన్నెగని నానావునౌ
పరిపరిరంభ గారవము న
వారణఁ దీరనియట్లు కాంతులుఁ
పరిపరిలాగులఁ గలయఁ
బైకొని వేడుకఁ గూడియున్నవార్

క. వెలినుండి యాప్పిలాండని
తాఁకసుమఁ బులుసాచి యుంతెతడ విటుసాంచువర్
సూపహాణ, తెగునా యానుటయు
వాఁకమాకయును హాను నచట నిహాృనియాతన్.

క. అమగమును మగసమాచుడు
నడు గామున్గాఁగనాడ యాటఁ బాట్రాంబుచున్
నషి, నీళ్ళ కొనుచు నచఁ
నడువ్రున నిశింబ పె చనిరి వని యుఁ బతియున్.

ఆ. ఇట్లు నిరుప్రదు సరివారి యారసురాజు తమ
కాయుతలం గేరికఁ దొలిచికొనుచున్నట్లుగా
మజ్జన భోజనాదులు చేసి మస్పృటియట్లు
యుండిరి రాగ.

ఉ. గందపువాట్లు పెడయాను
గచ్చులపాగయుఁ గావిసొస్పటీఁ
పందులఁ బూసలన్ చేప్రం
చాటున నింపువంటపాగులన్
నందినయట్లె పెంపయుం
బట్టును నీంపుటుంగరంబులన్

[illegible]ందవు కే[illegible]చప్పాలును
[illegible]ల్లైనఁగేఁ [illegible]వత్తు [illegible]రియున్.

క. కోమటిజాణలు కొందఱు
నేమాలును బొంకొనుచు వెనువెంటను రాఁ
బ్రేమమున నరిగి [illegible]
[illegible] ముదమందయును గోలె దాస్యమాలిన్.

ఉ. వచ్చిన కూర్మియల్లునికి
వంచన [illegible] వాలి [illegible]చ్చి [illegible]
న చ్చెరువుగ ముదంబు[illegible]
కాడఁగ గొజ్జఁగి[illegible] [illegible]మాల
మచ్చిక దూతిక [illegible]గ
మ[illegible] [illegible]ఁగ [illegible]ముల్
మెచ్చఁగనుంచి యొంద[illegible]
[illegible]ము[illegible] ప్రియ మారఁ [illegible]మునున్.

గీ. కస్తూరపుపొడియుఁగాను గైరవళ్ళు
పరిమళంబులు గంధపుష్పములు నొసఁగ
సరస మింపుక యొల్లి యున్నదన సేస
పనికి ధనదస్తోత్తరాద నుత్కలిక యుసఁగ.

క. ఏకోర్కులు మదిఁ గోరితి
మాకోర్కెలె కన్నదపుడు నంపితి వకటా.
నీకుఁ బ్రతి యీఁక చేఁడి
మాకుఁ ....

ఉ. ఇచ్చితిఁ బచ్చగింపఁ దరి
కేతుఁడఁ జక్కని పచ్చకోమలిన్
పచ్చనిపైర్లకేరి నకఁ
బాయనకున్ సుఖంబుగాక పెం
పచ్చపటంగఁ బౌరజను
లందఱు నచ్చుదువంచఁ గోరికల్
పెచ్చుగ నచ్చరించ మదిఁ
జేర్చి యఖండపౌ వైభవోన్నతిన్.

సీ. పగడంపుఁగెంబాల పచ్చటోవరియును
నవరంజకాళింఁ యాలును బాన్పు
బంగారుసికిణాల పట్టుమంచముమును
వజ్రాల నునుజాలవల్లికయునుఁ
కుంకుమాళింగడ గోడ్డంగిపూఁదేజాల్
శరమైన చంద్రకాంతింపుగింఁ

చౌసీతిరతములు నేనెరిగినమేళ్ళెల్ల
దీపించుమాణిక్య దీపకళిక
పానగ కస్తూరి వేది కర్పూరపుసురటి
నిలువుటద్దాలు రత్నాలపు నిగ్గులుగ
తలకు దిండ్లు భాగాలు కనికిచెంబుగ
కలిగి యుప్పొంగ వికసించె పల్లకి నపుడు.

క. అల్లన గూర్మిని బంధించి
యల్లన దవ్వైరజనాలా నపుడు ఎదిరేగ
మెల్లన జల్లిసిమాటు
నల్లను రంజిల్లగ గురువుయును నల్లిలన్.

రసికులకు మీరు లిప్పట
పసుపు విడెముగాను కొల్లగొను నేనే
విసునక తుమ్మెద యోరపిర
కసుగంధరయుండె రసము పూలొనుభాగిన్.

వ.........యాతని వికసించె పల్లకి మనువిలా
సని భానుమతి యుదయైన చలికత్తియాలం
గూర్చి పుష్పగంధినుఁ సుమా మదనసేన
యాధరా రేరగ్గ హారాలు కుంకుమ సాగె.

క. పెనుగొంబొంగిన కేనుం
గును దార్చినరీతి తాయి గుడిమీఁదికి నో
య్యన నడుపు భంగి సకియలు
వనితామణి........వైశ్యునికడకున్.

క. చని వాని పట్టమంచము
కనుసంజ్ఞఁ జూపి లోనఁ గూరుచుఁ జెలులుం
బనులనెపంబున నొయ్యనఁ
గనుసన్నలఁ దెలుపుకొనుచుఁ గనలుచు నంతన్.

సీ. చూచెను వాని నయ్యబల
చూపులు వాకొలుపం బిశాచముఁ
జూచినయట్లు మర్కటముఁ
జూచినపోలిక గొల్లకేతనిఁ
జూచెను............ముఁ
జూచిన కైవడి దుర్నిమిత్తముల్
చూచినలీల హేయమును
జూచినమాడ్కిని జూచి రోయుచున్.

ఉ. కటకటా! పార్వతీరమణా,
కంతుమదాపహా, భక్తలోల, నీ

కడు తగునయ్యా, నాగుహ్యార
చేర్పను మర్మంబు దాన మిమ్మిది
నప్పటుగతిఁ దొంటిజన్మమునఁ
బూజయొనర్చక యుంటినో గురూ,

. ...పది

శ్రీ [illegible]

. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

. ... [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

క. పగఁబాయుమి దగుతాలిమి
మగవాఁడును నాఁడువాఁడు మము నెన్నంగా
నగుబాటుగఁ జేడఁ బాపితి
నగవా నిగవారిఁ దూఁక నైనము, నీకున్.

క. ....

వనితామణి విరహానల్ల వారింపను నీ
యానుపులు లేక వ్యథఁ జెం
భువి నిదపద్మములఁ బ్రాపువుచ్చు మనుండెన్.

క. పట్టి యుపేక్ష సేన వర్తింపు
చట్టికముల సబలనాఁదఁ బెనఁచి మదిక్
బట్టిగఁ దాఁచినఁ బట్టి
కట్టొటమి యుల్లసిల్లి బెలికి నను మాన్.

వ. ఉన్నయుపిన నమ్మగ్రాహ మాయాలు ... మును పెగు సుకీ
లంగమును దాను సన్నపు సేన విజావాద్యంపైన
విద్యావినికవ కేళి సమృద్ధించిన నన్న్యా
వాస్యంబు నలసం గనుంగొని యిట్లనియె.

క. ఇదియేమి నేఁడు మహ్యాం
వదనాబ్జము వాంపుచున్నది నవాపి సమర్

హృదయాబ్జము విన్నవోవుచు
నెదవడియున్నాఁడ వింత యేటికి ననినన్.

క. తలిదండ్రులు నిను నేమేఁ
బలికిరో పురిజనులు......మెడఁ
గలిగెనో నీరసమేనియు
నాపుష్పసుగంధి నేమమైయున్నదియో?

క. కనుఁగొనము మూఁడునాలుగు
దినములనుండియును జరుగఁదీఱదొ నేఁడే
పని యేమేనియుఁ గలిగెనో
వనిత న్నినుఁగూడి చదువవలదన్నదియో?

క. గుణవంతుఁడ వన్నింటను
గణనకు నెక్కితివి చూడ కలితుఁడవు సుధీ
.....................భూ
షణుఁడవు మన్మహత్కీర్తినిధివి నను నే యనినన్.

క. ఏ నేరము నెవ్వరిమీఁదఁ
గానము గురునాథ, నీదు కారుణ్యముచే
నీ నిఖిలము ననుకూలము
మానెలఁతుకయందుఁగాన మాపత్పతియందున్.

వ. అని మలహాణుఁడు సుశీలు మొగంబుఁ జూచిసు
సతం డిట్లనియె:

చ. మలహాణ పుష్పగంధులు క్ర
మంబునఁ గూడి చరింప భూ జనుల్
కలయవి లేనివిఁ బలుకఁ
గా విని యందఱుఁ జాఱ దూఱ యా
వెలఁదుకతల్లి యల్గి యిలు
వెళ్లఁగనీయక యొక్కవైశ్యునిఁ
గలిగినవానిఁ గూడుకొని
కన్నెఱికంబున కుంచె నచ్చెలిన్.

క. అది కారణముగ మలహాణు
హృదయము విహ్వాలతఁ జెందియిట్లయ్యెనసఁ
మదిఁ గంద పల్కె నాయుః
ముదితెలుగారోటు దుఃఖమూలపులనుచున్.

సీ. పణ్యాంగనారతిఁ బాయకుండుటఁ జేసి
మధుపానగోష్ఠికి మనసుపెట్టు
మధుపానసుఖముచే మరగి మాంసమునకై
వేఁటపైఁ జిత్తంబు విడియఁజేయు

వేటపైఁ జిత్తంబు విడయు ధూర్తులఁ గోరి
నర్థాశ జూదంబు లాడఁ జొచ్చు
ననిశంబు జూదంబు లాడుచుఁ దనయిచ్ఛఁ
దోడ్తోన చేయును దుర్వ్యయంబు
దుర్వ్యయుండయి ధనసంపదొసరఁ బలుకు
పలికి యంతటఁ బరదారలకుఁ జొచ్చుఁ
గాన వ్యసనంబులకు నాదికారణంబు
తలఁచి చూడంగ నారీకాంతారతంబు.

*   *   *   *   *

క. నడవఁగవలెఁ దగునడవడిఁ
దడయక సంసారియైనఁ; దానటుగాకేఁ
బడిసెట్లన కూడఁగవలెఁ
నడగానక వేశ్యలింట్లఁ గడతేరుటకున్.

*   *   *   *   *

క. సురపతియును జందురుఁడును
బరకాంతలఁగోరి కాదె పనిచెడి దోషా
కరులై యపకీర్తులఁ బడి
వరుసలుచెడి రందు రెల్లవారలు నవ్వన్

ఉ. [illegible] హానియున్,
[illegible] హానియున్
పరమవివేకహానియును
[illegible] హానియున్ [illegible] హానియున్
[illegible] హానియును,
[illegible]
[illegible]
[illegible] కేంద్రియున్.

క. పరనారీసంగమును
[illegible]
[illegible]
[illegible].

క. [illegible] వారికి
[illegible] శ్రీ [illegible]
[illegible]
[illegible].

వ. మునివరులైన [illegible]
[illegible]

మునుఁగును పాతకంబులను
 ముట్టినమాత్రన పోవుఁ బుణ్యముల్
జనవడి దానిమూర్ఖ నయిఁ
 బాటిన నాయువణంగు దానికా
గాసిఁగ నోకింకదాఁకినను
 గాంచును జెట్ట సురేంద్రుఁ డేనియున్.

క. ఎన్ని వ్రతంబులు సల్పిన
నెన్నియుపాసంబు లున్న నిలఁ దీర్థంబుల్
మెన్నో నాడినఁ గాని
కన్నను దోషంబు విడువఁ గలలో నైనన్.

క. తోషింప నిజకుటుంబముఁ
బోషించుచు నతిథిపూజఁ బూన్చుచు గరుణా
న్వేషుండగు పుణ్యంబున
కీనన్మాత్రంబు సరియె యెన్నేఁ గ్రతువుల్.

క. కులసతి శిశువులుఁ దానుఁ
దల మొలకును లేక నలిగి దైన్యపడంగాఁ
దలఁపక యుండిన దోషము
కుంభకోటులు నరకమునను గోని మునిఁగించున్.

క. తాఁబొందవలయున్న సౌఖ్యం
బేదంబును లేదు వంచనే దుఃఖంబౌ
కావున నన్యస్త్రీరతి
యీ వసుమతిఁ బాపదందు రెఱిఁగిన జాణల్.

గీ. పగటను వాసదనములఁ బర్వతిథుల
సంధ్యలను గాదు రతిసల్ప సజ్జనులగు
బాయు నాయువు గడుశోభ తగ్గు మొగము
దగదు సరసక దుష్టసంగతిజనులకు.

క. అతిసురతము రోగప్రద
మతిమోహము సకలహానియగు నెఱిఁగింకన్
కతిపయదినములు నరునికి
సతికష్టముఁ జేయుసంగ మాయు గ్లానుల్.

మ. అనునయమొంబున భద్రవస్త్రి కూర్చిమోడి పా
టలాడుచు, విటవిదూషకప్రేష్యనాగరకాదు
లుఁ జనుదెంచినఁ గూర్చుండుమని విద్యానిధి
పాంచాలుఁ జూచి మదనశాస్త్రంబులు విశా
రెఱుంగనివిలేవు; స్త్రీపురుషులకు బాల్యంబుతోడా

గాను, పరగ గానుకూలవిజ్ఞయములను నె
ఱింగింపుమని నన్ను ప్రార్థించెను.

సీ. మొదలగు గ్రంథాంతములు దర్శనములను
జాతిభేదములు సత్త్వములను
ప్రసన్నయోగములు సంకేతవిశేషమాత్రంగ
పతియుగాలను యోగక్రమములను
నిత్యానిత్యములను యోగ్యప్రమాణములు
పాపపుణ్యములనుగలయు ...
పెంపులు సనాతన హేతువుల్ పరిరంభ
ణములు లక్ష్యార్థవాక్యములను
మననసంయోగమును యంత్ర మంత్రతంత్ర
విధులు సశాస్త్రక్రియల్ పెరుగుతెలంగ
కలసినేనియు సారము నిలుపు టెరిఁగ
వారిజాక్షులు దివ్య నెవ్వరికి వశము?

వ. అయినను నేనెఱింగినయంతఁగా విన్నవించెద
నాకర్ణింపుము.

సీ. తనువుపూర్ణమును మనసుచాంచల్యము
తెలివి నెఱుఁగుటయుఁ బుద్ధికి సమరు

సంకుచద్వంద్వంబు కనకాంగకములును
శ్లథమగు రతియు హస్తినికి సమగు
ఇక్షుగుబ్బచన్నులు నిలువెడకనును
గిసుకయు నరయు శంఖినికిఁ దొరయు
నరసంపుఁ గేశలు చతురసంభాషణాల్
వ్రపూవర్తనములు పద్మినికిఁ మఱియు
మధుప్రవాసనయును గరిమదము సొంపు
నింపుగ గంధంబు వికసితపద్మంపుఁదావి
వలచు వలరసమగు వ్యాపునతోడ
నప్పు కామకళావేదు లఖిలసుంద్ర!

సీ. కన్నులు ద్రిప్పుచు సన్నలు సవరింగ
హావపుఁ జూపుచును భ్రూయుగంబు దనుగు
సదరియుం పెలుఁగక యవి మంతేనిచ్చి
కోసయిచ్చు నేవుడు కర్తకుండు దనుగు
మందు మంత్రములు మాయలు పచరించి
ఘాసించి కూడిమాసాపు దిరుగు
మనసులు గరఁగించి మర్మజ్ఞుడై రతిఁ
వేధించు సతులఁ బాంచాలుఁ డెపుడు

భద్రకుఁడు సూనె చిత్తిని ప్రాణవిభుఁడు
హాస్తినికి దత్తకుఁడు మనోహారుఁడు మిగులఁ
కూచిమారుండు శంఖిని కూర్చుప్రియుఁడుఁ
జాలఁ బద్మిని మెచ్చుఁ బాంచాలుఁ డెపుడు.

క. లోలాల భద్రకువిధమున
బాలలఁ బాంచాలురీతిఁ బ్రౌఢల నెల్లన్
జాలఁగ దత్తకుగతి జవ
రాలిం దగఁ గూచిమారరమణుఁడు గవయున్.

సీ. పరకాంతఁ గూడని పతి యనుకూలుండు
తరుణికి మొఱఁగునేఁ జారి శఠుండు
దక్షిణుం డాత్మ నందఱి సరిగాఁ జూచు
నపరాధి యయ్యుఁ గీడాడు ధృష్టు
విటుఁడు వేశ్యలయిండ్లు వెదకి క్రుమ్మఱుచుండు
మతసేవకుఁడు పీఠమర్దకుండు
నాగరకుఁడు పరస్త్రీగమనాపేక్ష
యుల విదూషకుఁ డుపహాస్యకారి
అరయ సారిక పతి కెనసైన బోటి
చతురభాషలఁ జతురిక చాలప్రోడ

సతులం బతులను గూర్చ సంచార నిపుణ
తిరుగు నే పనులకును దూతిక ధరిత్రి.

సీ. బాలయయ్యును గళాప్రౌఢి చూపువిదగ్ధ
యొకపాటి యుండుక్షమ నుండు మధ్య
యౌవనంబున నుండి యతిమూఢ యగుముగ్ధ
పరుషంబులాడుచుం బతిని పరుషు
లజ్జైన గరంగెడు సంగనా ముగ్ధ
సునయను పతి యుపేక్షిత గాత్రి
యాలిగి కృష్ణపకుపతికోపమని నేర
పతిభక్తిగలిగినసతి స్వకీయ
జార పరకీయయనియుం   నేత్రి
విత్తమంతయు లోంగొని వెడలద్రోయు
*   *   *   *   *
వారకాంతామణుల సాధారణాఖ్య.

సీ. ఆచారధీసుగుణాన్విత మునిసత్వ
నలి నిద్దురయు కోప నాగసత్వ
భూతసత్వయు నెంచుం గాదిదం గంతుపిట్ట
జడమతినాంగి పిశాచ సత్వ
గంధర్వసత్వ చక్కనిది పాడంగ నేర్చుం
దలంక దేహమునకు దైత్యసత్వ

శృంగారవతి కోమలాంగి కెన్నదగినట్ట్వ
ప్రాణేశుఁ గోరుచును యుతుసెజ్జ
జపితెవ్ ను సతి వి జాతి చరియా
నదికేలు జన న్నా తి వసంతాంగి
విసుగు గను పైర్వెళాలి సాన్యాలాము
చాతుసాయుగం కన్నిటను గూర్చి జాతెజాలా

సీ. స్వాధీనపతిక నిహాధీసు పశుపిగ
మెలుపంగ నేర్చిన మానసయుః
వాసకసజ్జిక పాదిరాకముమేను
సిల్గ శృంగారింపు చెందువడస
పరకాంతలఁగాని సతిరచిహ్నములు జూచి
ఎగరు ఖండితయును నన జగల
ఎమిరిరజము జేర్పకు రాకున్న గలరు
పడ విరహోత్కంఠితయను పాతాంగి
మొరలు ప్రోషితభర్తృకయున్న సతికి
పరరు గలహాంతరిత నాథు పరిగి ప్రేచి
వేగుఁ బతి నిచ్చఁగానక విప్రలబ్ధ
మఱువ కభిసారికాఖ్య ప్రస్వనును నిచ్చ.

* * * * *

క. ఏటికి మంచాలు మోయఁగ
నేటికి ద్రవ్యంబు జాలు నీ సుమనసుల్
నాటుకొన విభవము చెల్లని
మాటలఁ గరఁగించి కాలము మోపవాదమ్మునన్.

క. మన సెక్కఁగ బాహ్యార్థంబులను
బెనుపుచు లోకోర్వియుప్పు బెరయఁగ నెప్పుడున్
దన సుఖము గోరకుండు
మనుజుని బాయంగఁగలరె మానవులు జగతిన్.

సీ. మృదుమార్గమునఁ గాని కొనలేక గాల్పులు
చొరవఁ దీపోటులఁ జీల్చ విడుచు
మృదుమార్గమునఁ గాదె సదనదీజాతములు
కొండలఁ గదఁబాఱ గ్రుంగఁజేయు
మృదుమార్గమునఁ గాదె యదనెఱింగి మిళింద
మలుపుల తేనియ లాహరించు
మృదుమార్గమునఁ గాదె యాదిగాం చంద్రిక
మేలైన స్ఫటికంపు ఱాలు గరఁగు
గాన మృదురీతి మొనగాడు మానవుండు
మనవారి కైవశ్యములు లోనగఁగొనుచు

నఖిలకార్యంబులును వానిహస్తగతము
లెన్నిచూచిన సంశయ మింత లేదు.

వ. అని పాంచాలుండు పలికినఁ గూచిమారుం
డిట్లనియె.

క. ఒడలెల్లయుం దమక మూరక
బడలంగా నేమి నీకుఁ బ్రాభవమయ్యెన్
గడగూడి నరులు మాయలు
నుడుగక లోఁబడఁగఁ జేయుట చెప్పెద నిన్.

క. తిలకంబు వాలు మందును
దలముడి బాసటముగోలు తప్పులు నేర్పుల్
గలమానవునకు విధమున
జెలఁగ కమలాక్షి వారిపత్రులఁ జేకొనఁగ నశమే.

సీ. అవనింజరించుమ హరిణశాబకములు
మరపినఁ దిరుగవే నరులవెంట
నెట్టనవారకట్టి పెట్టంగఁ బెట్టిన
నుండవే ఘోరవిషోరగములు
వెరపున నొయ్యనఁ గఱపిన పలుకులు
పలుకవే పక్షులు ప్రతిభతోడ

చ. అరయఁగ మానహానిధన,
హాని సమంచితకీర్తి హానియున్
బరమవివేకహానియును
బాంధవహానియుఁ బ్రాణహానియున్
సురుచిరపుణ్యహానియును,
కొప్పడు నెప్పుడుఁ దప్పకుండఁగా
బరసతిగోరువారలకుఁ
బ్రమలు నెంతటివారికేనియున్.

క. పరనారీసంగమసుఖ
మరనిముసము పరధనాపహారణమున నిజో
దరపూర్తి కొన్ని దినములు
నరునకుఁ గల్పోపభోగనరకము పిదపన్.

క. తొత్తులఁ దగిలినవారికి
నెత్తిచెడున్ శ్రీలుచెంద వేకాలంబున్
హత్తదు మోక్షము మఱి వి
చ్చిత్తుగ మంత్రతంత్రసిద్ధులు మిగులన్.

చ. మునివరుఁడైన తాపసుఁడు
ముండమొకం బాకయింత చూచినన్

మొలఁగెడుపురుషునిఁ జూచిన
నెలుతకయూర్ధ్వదృష్టి యెట్టి నెంతుక కైనన్.

ఆ. చిన్నగుణము విడిచి చెలు కజ్జకరితెపు
గాని ంచుగాంగా కీతి
ంరవశేలఁపు మచ్చు మొఱఁగి యాల్లనఁ ియు
నేరకున్న యశేఁడు సిరిసూ ఁ.

వ. కాముసఁ సాధి మిస ంశకు సా కాలమా మూ
లంబని భద్రంగము ః ట్యటయు వ త్తకుం డిప్ల
సియె.

గీ. రమణి దసఁ బస్సఁ యయు మందయునులెస్స
దాన సౌఖ్యంబఁ దొంఁ మట గాని ్ర్వ
చెలుకు నలిసలిగాఁగను గొఱకి రసము
క్రోలుజాడల వెం యురఁ గోరు .

క. వదనమున నమృతరసమును
హృదయంబున విషమును దాచు నిపుణులకు సదాం
పటగాదె యనెర మానుచు
హృదయము తాపెన మొనపు రెఱఁగినజాణల్.

క. తావలవకున్న సౌఖ్యం
బేమియును లేదు వలచనే దుఃఖంబౌ
కావున నన్యస్త్రీరతి
యీ వసుమతిఁగూడదందు రెఱిఁగినజాణల్.

గీ. పగటి నుపవాసదినములఁ బర్వతిథుల
సంధ్యలను గాదు రతిసల్ప సజ్జనులకుఁ
బాయు నాయువు పగటిచేభంగ మొందుఁ
దాఁగు సంపద దుష్టసంతతిజనించు.

క. అతిసురతము రోగప్రద
మతిహ్రాసము సకలహానియగు నీరెండున్
కతిపయదినముల నరునికి
నతికష్టముఁ జేయునందు రాయుర్వేదుల్.

వ. అనుసమయంబున భద్రదత్త కూచిమార పాం
చాలాదులు, విటవిదూషకప్రేష్యనాగరకాదు
లుఁ జనుదెంచినఁ గూర్చుండుమని విద్యానిధి
పాంచాలునింజూచి మదనతంత్రంబులు మీ
కెఱుంగనివిలేవు; స్త్రీపురుషులకు జాతిలక్షణాం

లోభాత్మ్ముఁ డుడుగు ధర్మము
లోభం బపకీర్తి నరుని లోఁబడఁ జేయున్.

క. ఆకుంట్రాఁతలు సమ్మక
కోకలు పూకలును పలిగఁ గూస్తు రటంచున్
గీకంకు వచ్చువిటుగని
కూకులువ(స)స్తులునుగో వెగొంతుంటసనుల్.

వ. అని దత్తకుంపు పలికిన విటుం డిట్లనియె.

క. కులసతి సంతానార్థము
నిం దాసీసంగమంబు హీనము పరకాం
తలు హానియనుచుఁ గాదే
వెంయూంద్రస్పృశించె నజుఁడు విశ్వములోనన్.

క. వెఱ పుడిగి యిచ్చవచ్చిన
పెఱుఁగునఁ గలయంగవచ్చు ధ్వాతి వారస్త్రీ
చెఱకు నడు మనిన సందున్
గొఱఁత మొదయదియనుభవించుగుణాగమ్యాలకున్.

క. దివిజులకును రంభాదులు
భువిజనులకు వారసతులు భోగాస్పద లీ

యువిదలఁ గూడెడిభాగ్యము
లవిరళపుణ్యులకుఁగాక యన్యులకె తెలియన్.

చ. క్రతువులు చేసి నాకమును
కామము లభ్యసనం బొనర్చి సు
వ్రతులగు భూసురోత్తములు
వారితనిర్జరకామినీకుచో
న్నతపరిరంభసౌఖ్యములు
నానగ నీనెడివారకామినీ
రతిఁ దృజియించువారలు తి
రస్కృతులె న్నఁగ ముజ్జగంబులన్.

క. కలయికము లెఱిఁగి విటులం
గలయుచు ఘనమానమిగులఁగలుఁగకనునులన్
ఖలులన్ సరిగాఁ జూడక
మోఁగెడు వారాంగనలనుమెచ్చఁగవలయున్.

క. అని విటుఁ డాడిన మాటకుఁ
గనలుచు నాగరకుఁడని మోఁగటకట నేఁడీ
వినరానిమాట నీచే
వినవలసెఁ వీనులందు వీఱెడి భంగిన్.

క. వాసి చెడుదాసివలనన్
గాసును వీసంబు వేశ్యకతమునఁ బోవున్
దోసంబు విధవ పరసతి
యేసుఖకారిణి యటంచు నింద్రుం డనఁడా.

క. మగనికి వెఱవక యింటికిఁ
దగఁదానేకర్త్రయగుచుఁ దత్పరవృత్తిన్
వగగలదై వెలిఁదిరిగెడు
మగువం గెడగూడువాఁడు మదనుఁడు గాఁడే.

క. విను వింతలైనసౌఖ్యము
లనుబొందుచునెపుడువేడ్కలనుదనియుచుఁదా
ననువరియై పను లెడపుచుఁ
గని తిరిగిన నేమిప్రాప్తి కామ్యార్థంబుల్.

వ. అనిన విదూషకుం డిట్లనియె.

గీ. తొత్తువలనఁబోవు దొరతనం బంతయు
వేశ్యవలన నర్థవితతి యణఁగుఁ
బరవధూటివలనఁ బ్రాణంబు పై వచ్చు
విధవఁబొంద మేలు విరహులకును.

* * * * *

ఆ. అనిన నట్టగించి యానో విటుడాపుడు,
తగును మెచ్చ నీకుఁ దగినవారి
దొరవు చాలుఁజాలు దొంగుమాటలు కల్చు
కొనుచు వీరమర్దకుండు పలికె.

క. వాసికిని వేశ్యఁబొందిన
గాసులు చేదిగును సుగతి గలుగదు పోవ్వు
మీసాలు మీఁది తేనియ
దాసియగా కితరజనుల్ గలుగఁగ నేలా.

క. పిడియు మమగదు గుద్దుల్
కోడదు గాఢంపురతుల్ కులుకదు కలలోఁ
జూడదు గరగరికలు మఱి
యీడా దాసికిని జగతి నేకాలములన్.

క. కాసులు వెమ్మని యడుగదు
చేసన్నలవచ్చు రతికిఁ జేరగ నెపుడున్
మూసిన ముత్తెముఁ బోలెడి
దాసి నదాసీన మాటఁదగ వెవ్వరికిన్.

వ. అని వీరమర్దకుండు పలికినపలుకులకు సుశీలుం
డిట్లనియె.

క. శ్వేతాదులు కైవల్యా
ఖ్యాతమతిం గనిరి వేశ్యలందున కాదా
జాతియు నీతియుఁ గలిగిన
యూంతెఱవలపొందువలన హానియుఁగలదే.

వ. అనిన విని మల్లికాముఖు పక్కాధ యొసంగింపు
మనిన.

మ. సరసౌదార్యవినిర్జితామరగవీ
సంతానచింతామణీ
వరపాథోధిశశాంక శాంకరపద
ద్వంద్వార్చనాసంతతా
వరసంవర్ధితగోత్ర గోత్రరిపునా
థారణ్యాసంపూర్ణభా
సురభోగాస్పదశోభ శోభనమహా
చూడీస్థగ్రామణీ.

క. జంభాహితవరకుంభివి
జృంభితదోర్దండసత్త్వసింధుగభీరా
శంభుపదపద్మలీలా
బంభరసోమాంబికాతపఃఫలరూపా!

మాలిని

విమతజనవిదూరా వేదమార్గానుసారా
శమితసకలదోషా సాధురక్షావిభూషా
హిమకరసమరూపా యుద్ధబాహుప్రతాపా
సముచితమధురభోగా సత్వసద్యానురాగా.

గద్యము.

ఇది శ్రీమత్సకలసుకవిమిత్ర గోపగామాత్య
పుత్ర సరసకవితాధుర్య యుత్తయార్యనామధేయ
ప్రణీతంబైన మలహణచరిత్రం
బను మహాప్రబంధంబునందు,
ద్వితీయాశ్వాసము
సంపూర్ణము

శ్రీః

శృంగార మల్హణచరిత్ర

తృతీయాశ్వాసము

శ్రీరంగధామమంగళ
కారణకరహాటలాటకర్ణాటకగాం
ధారనరనాథకృతస
త్కారగుణాస్పద్య చూడికాళామాత్యా.

వ. అవధరింపుము సుశీలుండు మహామునకి ట్లనియె.

సీ. అవని నవంతికయను పట్టణంబున
వాయ శ్వేతుండను విప్రుఁ డొకఁడు
తలిదండ్రిమాట వినుఁ గేర్పుఁ దన్నుఁడు
గురుల పాసతి యన్నఁ బరుస నేను
బాంధవులన్నను బరిహాసములు సేయు
విద్వాంసు లన్నను వెక్కిరించు

పెద్దలఁ గన్నను బ్రేమముల్ పల్కును
సుజానులఁ జూచిగన్న మాటీపడును
దైవతాంతర మన్నను దప్పనాఁడు
జపతపంబులు దలఁచినఁ జప్పరించు
క్రతువులన్నను మాటకె కల్లలాడు
నతిథులన్నను మండుచు నసిచిపడును.

సీ. దరిబేసులన్నను దద్దయుఁ గొనియాడుఁ
జైనులఁ గన్నను సంతసిల్లుఁ
గుచ్చితకాంత్రన్న గొండాటములు సేయుఁ
బాషండులన్నను బరిణమించు
మాతంగు లన్నను మఱిచేరరమ్మను
బలుగాకు లన్నను భక్తిసేయు
ఘాతకులన్నను బాయఁ డెప్రొద్దును
గుండగోళకులన్నఁ గీర్తించు
జారచోరులఁ గన్నను సంతసిల్లుఁ
గట్టుపోతులఁ జూడగన్నఁ గౌఁగలించు
వేశ్యదాసులఁ జూడగన్న విచ్చగించు
దూషకుల గన్నఁ జెగఁబాసి తోఁగఁ జెప్పుడు.

చ. వెలితలఁబుట్టమందులిడ
వేఁదుఱుబెట్టును జూదమాడి ని
చ్చలు చని జూదకట్ట కడ
సారెకు నోడ్డున కోడిపోరు లే
బలితపుటాటకైనఁ బయి
పందెము పెట్టును జాగిలంబులన్
వలలు ఘటించి వేఁటసని
వంచన లేక వధించు జీవులన్.

గీ. కుడువఁగూర్చుండి యన్న మాకూటికపను
జందె మొకచేతఁ బట్టుక సంధ్యవార్చుఁ
గాళ్లుచేతులు నెన్నఁడుఁ గడుగుకొనఁడు
విడుచుఁ గాళ్లడి నిలుచుండి నడచినడచి.

సీ. మరపిసన్యాసుల మాచకమ్మలఁగూర్చి
తలవరులకుఁ జెప్పి దండుగోర్చు
తివిరికొత్తములోనఁ దీర్థవాసుల నిల్చి
పరిహాసములు చేసి బందుగేయు
వెస దిగంబరులకు వీర్యంబు గల్పించి
సంతలఁగదియించు సాధుఁబోలి

పరచుటిల్లాండ్రను బైకొని ప్రమాయించుఁ
దనుఁబూనె బ్రమయించి ధనము దివియు
మెఱసిపో యింటివారలు మేలుకొల్పి
తవిలి దొంగలచేతికి దొల్లెసఁగి
మూఢిఁదాలను గొంతిగొట్టుచుఁ బెట్టి
నిక్కి తెగనీసుఁ దనుఁదానె వెక్కిరించు.

౫. పాంచరాత్రికమన్నఁ బాలును బసాదము
మఱిగూర్చుకొని యెడలఁదె సటుము
బూతిఁ జ్ఛమాటన్న గరుపెట్టు బూడిద
పెంచుకట్లాలు చాలఁ బెట్టుకొనును
కాకొల్లి నరసన్నఁ గదలును నెదురుగాఁ
దలవిరఁబోసుకో దాఁకుకొనుము
శివసత్తి పెమ్మన్న గవుదలు మోపనింపఁ
బూతచెందరమును బూసి పెదలు
చెలఁగి రాజులతంతెన్న చిమ్మటపగు
బడుచుగఁ పాటఁబాడుచుఁ బాత్రలాడు
వాలుచు షడ్దర్శనంబులు ప్రాంతకోక
యనఁగఁ జరియించుచుండె నయ్యపనిసురుడు.

సీ. వలను మీఱంగఁ జంద్రవంకతోఁ దిరు నామ
పెట్టి గంధపుగీరుబొట్టమర్చి
నడుమ విభూతి నిండఁగఁ బూసి మొలలోన
జుక్కబొట్టను దిరుచూర్ణమునిచి
చిగురుగోళ్లను బాలు సిగ నిక్కఁగావేసి
కదలిపూతేకులు గానఁ జెరివి
నెఱికదుప్పటి కొంగు నేలజీరఁగఁ గప్పి
వెలిదూలగోణాము వ్రేళ్ల నిడిచి
కప్పు వెట్టిన ముసుగంట్ల కడలు విడముఁ
జప్పరింపుచు వేదపులు నందుకొల్పి
గిరుకు సింగాణి కొళ్లను నోఁటియమెటియ
నిక్కుచును సల్గుచును నట్టి సింగమోడ.

సీ. జంతాలుగనుఁగొన్న సరసంబులాడుచుఁ
వెడపెలగనుఁగొన్నఁ జేర జనుచు
భామలనుగన్నఁ బ్రాణంబులొసఁగుచు
దాసకాంతనుగన్న నాసపడుచు
దేబెలఁ గనుఁగొన్న వాబల్కిఁ జూపుచు
దాసికత్తెలగన్నఁ దారసిలుచు

దాసిజనముఁ గన్నఁ దకపికల్ వెట్టుచు
ప్రాగుఁ గోములఁ గన్నఁ దనిసినగుచు
జారులను గన్నఁ జన్నొప్పి చఱచుకొనుచు
వేశ్యలను గన్న మోముల వ్రేలఁబడుచు
బందెతలఁ గన్నఁ గనాక యండఁగొనుచు
విత్తయునుగన్న దూరంబు వేగజనుచు.

క. మఱిగి కడునప్పురంబునఁ
దిరుగుచుఁ బెనులెన్న దేశద్రిమ్మరి యనఁగా
బరికించి యెల్లచోటుల
వెరవారఁగ వెట్టివేసి విరసినపదునన్.

క. విటలాటకీయను లంకెయు
నటులంబడి సొక్కి సొక్కి పదమదవై తా
నటునిటుఁ బోవను జాలక
చిటిముడిచేఁ గాసులెల్ల జెల్లఁగఁ గొల్లకెన్.

క. సత్వర్షంబులు వెల్లన
యతికష్టపు జంతుగాన నదియున్ నానిన్
గతిచెడి సవ్యాక పెలునఁగ
బతిచెడియయ్యొంతిపొందుఁబ యకయనున్.

చ. మునుకొని పట్టుగొట్టియుం
మ్రుచ్చిలి పాత్రుఁ దెచ్చియిచ్చునో
య్యాసఁ దెరవాటుగొట్టి కం
యర్థము దానికిఁ బెట్టుకొనటం
గసలుచు గేయునుం బగులుఁ
గట్టెలు సీస్లను మోచు పారునే
సనుంకుఁ దానె పంచఁగం
పాటులనూబడు నెల్లభంగులన్.

చ. తలతల దంతకాంతములు
దాఁకఁగఁ బ్రక్కలు వీపు నంపఁగా
వొటజొట నీళ్లముక్కలను
జూపులఁ గ్రమ్మఁగఁ గాళ్లఁ జేతులున్
చుటచుట గోరబోర నెలు
మూఁచినఁ దానగు శీతవేళలన్
దాటదుటఁ బాలుచున్ బనులు
దూకొనిచేయును దానికెప్పుడున్.

ఉ. ఎండను భూమి వత్సాయి
యెల్లెడ శేషఫణామణి ద్యుతుల్

గాఁడఁగఱ ప్రభం బెనుపఁ
జాలి తృణంబులు తరుప్రకాండముల్
మండఁగఁ బొట్టయుం దలయు
మాఁడఁగ నిప్పులు చల్లునేసవిన్
కొంపలు కేఁగి యూరకమ్ముఁ
కూరలుఁ గాయలు వెచ్చు దానికిన్.

చ. పిడుగులు వ్రేసి సృష్టిపై
క్రోలిపడన్ బెనుగాలి రువ్వఁగన్
సుడివడఁగొట్ట మేఘములు
జోగిన బాములు వ్రేలఁ గట్టిన
ట్లుడుగక మిన్ను దూటుపడ
నో యన బెన్ జడివట్టి మోదఁగా
జడియక వాన కాలమున
నాగెరుఁ జేయును దానికిం బనుల్.

క. చలియెడ లెక్కఁగక యీగతి
పంచినపుం డరిగి దాని వలఁబడి దానన్
పలుకాలు నిలువఁదీఱక
మొలఁగంగా నొక్కనాఁడు మొలఁతుకయంతన్.

క. తలకడక యర్ధరాత్రం
బలరఁగ నయ్యమ్మపూజ కలరులు దేవా
తెలుఁప వనవుడును దానికిఁ
దంఁకుచుఁదానున్న నిచటదాఁచితిననుడున్.

గీ. పాఱినగరితోఁటపైఁ గావలున్నట్టి
వారికన్ను మొరగి బీరమునకు
కోట వెలుగు ప్రోకిగొబ్బున దిగజాఱి
విరులు చాలఁ గోసి వెడలిమగుడి.

క. తడవాయె ననుచుఁ గామిని
కడుఁ దిట్టునో మిన్నకేనిఁ గట్టునో కొడిమల్
వడి నేమిసేతు నింక నని
వడి దప్పకయుండె నతఁడు పరుగునరాగన్.

క. మంకుతనంబున హేయపుఁ
బంకములో నొక్కపూవుఁ బడుటయు దానిన్
శంకించి తివియ నోడుచు
శంకరు కర్పణమటంచుఁ జనియెను వేగన్.

వ. చని ముందటం బెట్టిన మండిపడి యింతతడ
వుండుట కేమినిమిత్తంబు, అపవిత్రజన్మంబునం

బుట్టిన నిన్నుఁ బాపమునిఁ జేసితి కృతఘ్నుండవై
మఱచితే యని యదల్చిన నతండును గజగజ
వణంకి యియ్యపరాధంబు సహింపుమని పదం
బుల కెరఁగిన శిరంబుఁదన్ని విదల్చుకొను మఁ
గోపావేశంబుననుండె నంత వనపాలురు మేలు
కాంచి తలవరుల కెఱిఁగించిన.

క. కొలకొలన పట్టు నేచని
యిలుచుట్టుక వాని దాని యిలు తేవికడక్
తలవరుల నిల్పి వారల,
దలిరులునుం దెచ్చి చూపఁదగునే యనుచున్.

క. ఇలఁ దిట్టుకొంచు మోదుచు
నులుకం గదియంగఁ గనలి యుద్యానములో
పలి కెట్లు వీఁడుచొచ్చెనో
తలఁ కించుక లేక యనిన ధరణీశుండున్.

గీ. చంపవలదు వీండ్ర సర్వస్వమును గొని
విడిచి యిప్పురంబు వెడలఁద్రోయుఁ
డనినఁ దలవరులును నట్ల వారలచేతి
విత్తమెల్లఁదోఁచి వెడలద్రోఁయ.

క. అర్థము తను గడియించును
నర్థంబును దాఁ గడించునది యాయాసకం
వ్యర్థంపు ముందె యూరకె
యర్థమునకుఁ బాగిలిపొరిలియసువులతోఁ బోఁగేల.

వ. అంత నతండును దద్వ్యాయోగవేదనం గ్రాఁగి
శరీరంబు దొఱంగుటయు యమకింకరులుం
బఱతెంచి వానిఁబట్టుకొని పోయి జమునిముం
దటం బెట్టిన బిట్టుమిట్టిపడి యతండును.

గీ. చిత్రగుప్తులఁ బిలిచి యీ చెడుగు చేసి
నట్టిదోషంబు లేమేమియనిన వారు
కవిలె వీక్షించి వానిపైఁగనలుచుచు
దేవ వినుమని చెప్పిరి తేటపడఁగ.

సీ. పశుహత్య లన్నను బదునేడు లక్షలు
స్త్రీహత్య లన్ననుఁ జెప్పనరిది
శిశుహత్య లనిన నెంచెదము మేమన రాదు
బ్రహ్మహత్యలు వే లపరిమితములు
నర్బుదంబులు దాటు నటు భ్రూణహత్యలు
చౌర్యవర్తనములు సంఖ్య గడుచు

బరదార సత్త్వముల్ పరికింప మితి లేవు
తక్కుఁ దోషంబులు లెక్కలేవు
కడలి తరఁగలైన నుడుగణంబైనను
ఇసుకరాసులైన నెంచవచ్చు
నీఁవుచేసినట్టి వివిధపాతకములు
దెలుప బ్రహ్మకైనఁ దరము గాదు.

వ. అనుటయు దండధరుండు మండిపడి వానిం
జూచి నిజకింకరులతో నిట్లనియె.

సీ. పరసతిపై దృష్టి పఱపినఁ గన్నుల
నెఱ్ఱఁగ్రాఁగినయట్టి యినుముఁ బోయుఁ
ఇతరాంగనలయిండ్లఁ కేఁగిన పదముల
నాటుఁడు క్రొవ్వాఁడి నారసములు
మోసని యొండులసొమ్ము ముచ్చిలుచేతులఁ
జొనుపుండుసూదులు మనిపి నినిపి
యన్యకాంతలచన్నులానినయురమున
నెత్తుఁడు కరఁగిన యినుపముద్దఁ
జేరి కొండెంబు నొరులకుఁ జెప్పినట్టి
జిహ్వఁ గత్తుల నింతింత చీఱి విడుఁడు

మించి యన్యాయవిత్త మార్జించినట్టి
కుటిలదేహంబు అంపానఁగోయుఁ డిపుడు.

సీ. ఇతరకాంతలఁ దనకోప నిచ్చగించి
యుపరిసురతంబు సలుపంగ నొడ్డుకొన్న
యల్లచోటులఁ గ్రాఁగిన యట్టి లోహ
పాత్ర నెత్తుఁడు కడుఁగ్రాఁగి భస్మముగను.

ఉ. పట్టుఁడు కాయముం దపుడ
సందులు పుల్లఁగ్రేపి సంపెటల్
గొట్టుఁడు కర్పటంబవియ
గ్రుద్దుల ద్రొబ్బుఁడు చిల్లఁగోలలన్
గుట్టుఁడు గొంతుగోళ్ళ ముకు
గోళ్ళను మొత్తుఁడు తప్తలోహముల్
పట్టనఁ జేతి పొట్టనిడి
చర్మముఁ గోయుఁడు తిత్తి దోఁపుడున్.

వ. అనుటయు దేవా! యితండొక్కనాఁ డర్ధరా
త్రంబున వేశ్యకుం బూవులు గొనిపోవునెడ
నపాత్రస్థలంబున నొక్కపుష్పంబు పడిన నది
తనకుం గొఱగామి శివార్పణంబు చేసెనని

చెప్పిన మహాభుజంగంబునకు బజనిక చూపి
నట్టుం బలె నమ్మాటకు సంతోషించి యాతని
నిరాత్రి రంభాసంభోగంబు చేయించి పిదప
దండంబున దాటింపుడనిన వారలు దండధరు
నానతిం జని యావృత్తాంతంబంతయు నెఱుం
గ రంభ కొప్పరజెప్పిన నారంభయు నతని
యభ్యంతరగృహంబునకుం గొనిపోయె.

గీ. హంసతూలికపాన్పుపై నతని నునిచి
యుచితగోష్ఠులు మల్లెన హృదయము మఱఁగి
యిష్ట మొనరించి యనేక సంతుష్టుఁ జేసి
బుద్ధి చెప్పఁగఁదొడఁగె నప్పువ్వుఁబోఁడి.

* * * * *

క. ఒకపుష్పము సర్వేశ్వరు
నకు నిడి కాంచితివి నిప్పు నవ్యసుఖం()
ల్లికలో నిప్పు నర్పించినఁ
బ్రకటంబుగఁ బడయరాదె పదవులు గాంచి!

క. ఈయింద్రుఁడే కుబేరుం
డీయసురపుఁ డీయగస్త్యుఁ డీపద్మభవుం

డీయురగశాయి మొదలుగఁ
గాఁ బ్రజహారులైనఁ గాదె ఘనులై రెపుడున్.

క. అని రంభతోడ వాఁ డి
ట్లను నా కివియో యింక నతివా, యెంతో
పెనుగూడు సౌఖ్యమునకును
బ్రాపింపఁగ నపహరింపఁ దప్పులు సరియో?

వ. అనుటయు రంభ వానితో నిట్లనియె.

గీ. ఊరకె త్రెడ్డునాకి యుపవాసముండిరేని
ట్లా చిన్నపనికి నింతవిసఁగ
హాయని నాల్గుజాము లర్పింపు సుఖసౌ
ఖ్యములు దాన నీకు నబ్బఁగలవు.

* * * * *

గీ. సౌఖ్యమనుభవింప సంతతపుణ్యంబుఁ
బోవు మూలధనము పోయినట్లు
వరుసఁ బుణ్యధనము వర్ధిల్లునట్లుగా
నిత్యసౌఖ్య మంద నేర్చు టురవు.

* * * * *

గీ. మలముఁ బోలు నెమ్ముకలును శ్లేష్మంబును
మొదలుగాఁగనైన మురికి డొక్కఁ

జూచి యంజెల్లఁ జొక్కుదు మూరక
యిందు వలన సౌఖ్యమేమిగలదు.

క. జనకునాన సుత జనయిత్రి పీఁఠాన
స్వామి ఘునిపాను భర్తనాన
సుందరాంగులగన శంభుఁగొలువ యసుపుము
మూర్ఖపతితము చెప్పంగ మూపకొనుగు.

క. అపుడు రంభసూచి యల్లన ప్రియమా
నూరకున్నఁ బలికె వారిదాపి
శ్వేతవర్ణ, చనన్యఁ జేకొను నామీఁద
యయవ స్త్రీ, యాక్రమాల.

సీ. తెలిచి యుల్కించుము విడలించుకొని తెచ్చి
యింతమాత్రమునకు నిటియానిసఁ
జెన్నొ మెయియైనఁ జేసెద సమూట
యనిన రంభ పలికె నతినింతగా.

క. అచలసుతాథి బాహ్యాంతి
శ్శుచివై యీనాల్గుజాలు సోమార్ధధరుఁ
జూచితోఁ బూజింపుము కృ
ష్ణచతుర్దశి నలుఁ మేలు జాగరమునకున్.

క. పరమేశునాఁటిరాత్రిం
బరికించినఁ దనకు నింకఁ ఘోర మటంచున్
దురితంబులు నిద్రాకృతి
సురమునిముఖ్యులకునైనఁ జూపుల గ్రమ్మున్.

వ. అని చెప్పి రుద్రాక్షభూతిభూషణుం గావించి నిజోద్యానమున నున్న శివలింగంబునకు మ్రొక్కించి గంధపుష్పాక్షతలు, ధూపదీప నైవేద్యంబులు సమర్పించి సర్వేశ్వరున కర్పించుమని యతనికరంబున కొండొండ యందిచ్చుచుఁ బ్రియంబున.

సీ. అర్కపుష్పంబుల నభవునిఁ బూజింపఁ
బరధనాహార మహాపాపమణఁగు
దూర్వాంకురంబుల శివునిఁ బూజింపఁ
బరసతీసంగమపాప మణఁగు
తులసీదళంబుల ధూర్జటిఁ బూజింపఁ
బరనిందచేనైన పాప మణఁగు
మారేడుదళముల మఱి శివుఁ బూజింప
బ్రహ్మహత్యాదిక పంకమణఁగు

వస్త్రగంధంబుల నభవుని బూజింపఁ
బరహింసనక్రూరపాప మణఁగు
ధూప మర్పింపఁ గలుషనిర్ధూమకరము
దీప మర్పింప నజ్ఞానతిమిర మణఁగు
నక్షతలఁ బూజసేయఁ గామ్యార్థ మొదవు
భవుని భావింప సాయుజ్యపదము గలుగు.

క. వెలిదమ్ములఁ గెందమ్ములఁ
గలువలఁ జెంగల్వవిరులఁ గాంచనములఁ దా
మ్ములు మఱి దుత్తూరంబులఁ
గలయఁగఁ బూజింపు మఖిలకలుష మణఁగున్.

క. విమలంబుగ నైవేద్యము
నమరఁగ సర్వేశ్వరునకు నర్పించిన రా
జ్యము గల్గు వీడియమ్ముల
నమితంబుగ సౌఖ్య మొదవు ననవరతంబున్.

గీ. అనఁగ నతఁడు శివుని నట్ల నాలుగుజాము
లోజ మేలుకాంచి పూజసేయ
వేగ వచ్చినంత వేవేగ జముభటుల్
వచ్చి రంభ యింటివద్ద నిలిచి.

మత్తకోకిల

నిన్న నేమిట నస్పృశించిన
నీచుఁ డెక్కడనున్న వాఁ
డన్న వారలతోడ రంభయు
నల్లవాఁడని చూపిన౯
కన్ను విచ్చియుఁ జూడ భీతిలి
కంపమొందుచు నేఁగినా
నన్నవర్తినుఁడైన కాలుని
సమ్ముఖంబునఁ జెప్పెనన్.

గీ. జముఁడు మండుచు నానిపైఁ జూప నలిగి
యెదురుదేరంగ శివదూత లతనిఁ దెలిపి
వరవిమానంబుఁ గొంచును వచ్చుటయును
జూచి వెఱఁగంది మదిఁ గుంద చోద్యమంద.

క. భూతపతియాజ్ఞఁ దప్పిన
నాతత మతఁ డల్గవచ్చు నగు చేమిటికిఁ
పాతకుల కడ్డ నేటికి
నీతెఱఁ గెఱఁగింపుఁ డనిన నెంతయు వారల్.

క. శివరాత్రి నాల్గుజాములును
శివునిం బూజించి నొందె శివనామంబుల్
శివలాంఛనములు గొల్చును
శివుఁ డెఱుఁగుఁ డేకాక మర్త్యుఁ డెవ్వఁడుఁ జెప్పుమా.

వ. అనఘుఁడు సద్గురుఁడు శివశరణాగ్రేసరుఁడును
మార్కండేయునికై శివునిచేఁ బలికిన వాక్యములో
వాలు మామహాత్మ్యంబు నవ్వరేఁగాఁ
జాలుదురు రవి మన్నించి జనులు పజ్ఞా
నంబున కరిగి నంత నాశ్వాసమును వినోదా
హింసింపక శివునిసన్నిధికి వచ్చి సాష్టాంగదండ
ప్రణామంబు లాచరించిన యంత నీశ్వరుం
తో నిక ప్రమథసత్రాగ్రగణంగాంగ ను లైను
గుణములుగల వాతాంగన లగలసిన వారలకు
మోక్షంబు సిద్ధింపకుండునే యని సుశీలుండు
చెప్పిన విద్యావినయము లెట్టియట్లు తెల్పదని
యుండఁజ నుచరించి పొందనిదియనిపెను వారును
మలహరాఖ్యుండును జనుదెంచి రంత.

క. ప్రాచీపథ్యాలలామ ప్ర
తీచీ సతిమీఁద నగవుఁగీలింపంగా

వైచిన మణికంకణామునఁ
ప్రాచుర్యస్ఫురణఁ దరణి సమమటవ్రాలెక్.

క. ఇనుఁ డపరజలధి శశి తూ
ర్పునఁ దోఁచిరి కెంపువడగ పాలుపొంద నభం
బను దంతికి నిటసంకెం
గనకపుఘంటికలు సురలు గట్టిరొ యనఁగన్.

క. నలిచెంగావులుఁ గపురపు
గుళికలు పరితాప మణఁచుకొఱకై దివిజుల్
మలహము కొనఁగూర్చిరో యన
నెలకొన నీరసముతోడ నింగిం జుక్కల్.

మ. అట కాంచెన్ ధరణీసుతుండు ననసం
ధ్యానేక వేలాగ్రస
ర్వాటనేందీవరసాంద్రకందళమరం
దానందధారావళీ
నటదందందరబృందకుందినసదా
నందేందిరావందివి
స్ఫుటగానామృతసారసారముఁ గన
ద్భాసారకాసారమున్.

చ. (?)ప్రతిమున లోన దేటి యాను
పక్ష ముకుళించెడి తమ్మి యొప్పనా
రతి సఖిని బిరండి పా
రాజు రవాజు సిఫాంగరావముల్
హితమతి నేరతంబు తగ
నిందరస స్త్వస శాల యూవిశా
పతి కెలఁకిక్కి కూయు పసు
బాలికఁ బందె వధూటియో యనన్.

సీ. ఇంపుపస్వైదక్రేన నించుక గాస్పించు
శచిదేవి దాపటికుచ మనంగ
విరహులపై దండువెడలంగఁ దమకించు
పలురాజు కెంపుగోవడ మనంగ
ఘనజగన్మోహనగంధచూర్ణం బిడ
రంజిల్లురత్నకరండ మనఁగ
నమరేంద్రముఖ్య లోయ్యానఁ గ్రోలనిచ్చినఁ
గోమరాగ నమృతంపుఁ గుంభమనఁగ.
గాయసిద్ధికి సిద్ధసంఘంబు లెల్లఁ
గూర్చుసిద్ధరసంబుల ఘుటిక యనఁగ

సమరు రతిదేవి మెఱుఁగుటద్దమో యనంగ
నిందుఁ డుదయించె లోకానందముగను.

వ. అంత నామంగళాంగియును సంధ్యాదికృత్యం
బులు దీర్చి పుష్పసుగంధిం దలంచి సఖుల
తోడ నిట్లనియె.

క. ఉడుగని విరహానలమునఁ
బడి వడిఁ గమునొచ్చి మిగుల బదలిన వారిన్
గడఁ గూర్పకంటెఁ గార్యము
విడఁ బాపఁ దలంచుకంటెఁ బాపముఁ గలదే.

తే. విరులు గంధంబు మిగులను వెట్ట యగును
చెలులమాటలు చెవులకుఁ జేఁదులగును
ప్రాణపదమైన యంగనఁ బాయుకంటె
మఱియు దుఃఖంబు గలదో యుమ్మలికఁ దలంప.

ఉ. మక్కువఁ బుష్పగంధి పుర
మర్దనుసన్నిధి నాటలాడి తా
నెక్కువ కేఁగుదెంచెఁ గర
తీశ్వరు పట్టపుటేనుఁగో యనన్

జెక్కుల మించు తేజమును
సిబ్బెపుగుబ్బలు మందయానముల్
చొక్కపుఁ గాంచికారవము
సొంపును నామదిఁ బాయ దెప్పుడున్.

చ. నిలిచినయట్టి తావునను
నిల్వఁగ నోఁపదు డెంద మెంతయు
గలచినయట్టు లయ్యెడును
గంటికి నిద్దుర రాదు దేహమున్
గొలుపక తేచిన ట్లగుచుఁ
గ్రమ్మరిలంగను నోఁపవచ్చునే
కలదొకొ పుష్పగంధి నిఁకఁ
గన్గొను భాగ్యము నాకు నిమ్మెయిన్.

వ. అనుటయు సుశీలుండును మలహాణునిం జూచి పుష్పగంధి జనయిత్రి హృదయం బరసివచ్చెదఁ జింతింపకుండుమని యతిరభసంబునం జని మదనసేనం గనుంగొని యిట్లనియె.

క. ధనము గడియింపవచ్చును
విను మెవ్వరికైన మంచివిద్యయుఁ బుణ్యం

బాను గీర్తి గలుగుఁ బొందులు
వనితా, ఘటియింపరాదు వసుమతిలోనన్

క. మలహాణ పుష్పసుగంధులు
వెలయుంగాఁ గూడి చదువ వీనుల కింపై
యలవడు పరమానందము
తలఁపఁగ నిపుడేల వాసి తక్కరొ, యనినన్.

క. నెట్టుకొని పట్టి మాయలఁ
బెట్టకుమీ నీవు మీనుపల్లకఁతల్
పుట్టించి వేయుమాటలు
వెట్టక మరునైనఁ బాటు పల్కఁగ నియన్.

ఆ. కుదువఁ గట్టలేదు కొండిక తెనవంక
వట్టి నింద పడఁగవలసె నుఱక
చదువు దయ్యమెుఱఁగుఁ జాలును బదివేలు
వచ్చె నతనిపొందు వలదు మాకు.

క. మలహాణు సుద్దులు చెప్పకు
తలఁపఁగ వెనుకటివె చాలుఁ దక్కెనవేమో
తెలుపుము పురిలో వార్తలు
కలిపోసిన నట్లవంకఁ గనుఁగొనఁ దగునే.

ఉ. ఎక్కసవానికిం గొంచుచ
మేనుఁగటన్న విధంబు దా మదిం
బొక్కుచు నల్లనాఁటి మన
పుష్పసుగంధి యటంచుఁ జూచెనో
మక్కువగ్గలైనేని వెడ
మాటలు మాయలు మాని గ్రక్కునన్.
రొక్కము వేయుమాడ లిటు
రో వెంః చెమ్మను మొక్కపాటకునన్.

వ. అనుటయును సుశీలుండు పల్లిస్లి మోదియు
నాపలేక మగిడెంజనియె. పుష్పగంధియుఁ
జాలమార్గంబునం జూచి పురపురం బొక్కు
చున్న సతిమూర్ఖుండైన యవ్వైశ్యుండును.

సీ. మొగమెత్తకుండెనుఁ దగిరి శిరసియుమీద
యనుచుఁ జేతులువట్టి యదుముకొనును
జూడ కూరకయున్న సుద్దు లేమందువు
చెప్పుమంచును మీఁదఁ జేయివేయుఁ
బలుక కూరకయున్న బాపులే నీవలెఁ
బండుకోరాదని పట్టుఁ జెయ్యిఁ

గదియ కూరకయున్నఁ జదువులు చదువుచు
నిది మేలుకాదని యెత్తికొనును
గన్నుమూసిన పొట్టిరాగాలు సేయు
నదరిపడి మిన్నకేసియు నాపులించు
నిదురఁబోనీఁడు మేల్కొని నిలువనీఁడు
పలికి నేఁగిన చానును వెంట నడుగు.

క. నిలుకాలనిలుపనియక
కలుషాత్ముఁడు బాధపెట్టఁగా విధి నాత్మన్
బలుమాఱు దూఱుఁ గోమటి
కొలమక్కట గలిగెనంచుఁ గుందుచునాత్మన్.

సీ. మందులు పెట్టిరో మఱగి మాపటినుండి
గుండె దీసినదనుఁ గొంతతడవు
పైత్యరోగంబుగా నొప్పు బగబగమనుచునో
కొలుపుచున్నది యను కొంతతడవు
తలనొప్పి ఘనమోరి తాళ యారదోయని
కూఁతలు పెట్టును గొంతతడవు
కనుదృష్టి దాఁకెఁ బోలును నాకు నని యాపు
వింతలు వెట్టును గొంతతడవు

కడుపులోనంటుసొంటేమొ వడిగ నిపుడు
కుట్టుచున్నది యనుచుండుఁ గొంతతడవు
తివిరి కయ్యంబు పట్టెనో దేహమునకు
గుణముగా దనుచుండును గొంతతడవు.

క. పుటపాకంబగు వేదన
నెటువలె సైరింపవచ్చు హృదయేశ్వరు గాఁ
గిట సౌఖ్యజలధిలోఁ బం
డుటయంతయుఁ దెలియ నోలలాడక యున్నన్.

క. బెడిదమగు విరహవేదన
నడిగోగగ వీనిచేత బాధయు నయ్యెన్
వడి నోరు చుట్టుమీఁదను
నడరఁగ రోఁకంటిపోటు ననుచందమునన్.

క. అసియాడెడు నెన్నడుమును
నసివాడిన దేహలతయు వాడిన తెప్పల్
వెనలాలకించువీనులు
కసుగందిన నెమ్మనంబుఁ గదురగ నంతన్.

క. అలుగుచు నలుగుచు గలఁగుచు
నలికుంతము వాని బాధ నటువడుచుండెన్

పులిచేత చిక్కువడి మదిఁ
గొలుపక పొరలాడు జింకకొదమయుఁబోలెన్.

వ. ఇట్లు పుష్పసుగంధి వేగించుచుండె నంత నక్కడ సుశీలుండను జని మోహాంబుధి గనుం గొని మదనసేనయాడిన కర్ణకఠోర వాక్యంబు లించుకించుక సూచించిన నతండు నిట్టూర్పు నిగుడించి యిట్లనియె.

సీ. ఏనేల చదివితి నెలఁతీగబోఁడితోఁ
గవగూడి చదువొల్లఁ గడమలేక
చదువుదుఁగాకేమి జలజాస్య దానేల
నాతోడునీడయై నడవఁ దొడఁగె
నడచుఁగాకేమి నా నయనచకోరంబు
లిందుబింబాస్యపై నేలవ్రాలె
వ్రాలెఁ గాకేమి యావనితకు నాకును
హృదయంబు లవియేల నేకమయ్యె
అయ్యె నైనను గాకేమి యలమృగాక్షి
కకట, మోహప్రాయ మదియేలయాలముకొనియె,
నలముకొన్నను గాకేమి చెలియ నన్నుఁ
బాతకపుదైవ మిట్టుల పాయఁజేసె.

సీ. కాంచంగ గలదొకో కమలాయతాక్షిని
    గలలోననైనను గన్నులార
చేరంగఁ గలదొకో హంసేంద్రగామిని
    చనుదోయి యురమునఁ జేర్చుకొనుచుఁ
గ్రోలంగఁ గలదొకో [illegible]
    సుధరామృతమునప్ప లాస్యఁ దవిలి
భావింపఁగలదొకో భామాంగసంగమౌ
    ననమానరతికౌశలానుభవము
వినఁగఁగలదొక్కొ యొకనాఁడు వీనులారఁ
దరుణి మురువొప్ప శంభుగీతములు పాడ
[illegible] గలదొక్కొ యొకనాఁడు నెలఁతఁ గూర్మి
లీల మెఱయంగ పంకజకేళి [illegible].

సీ. అంగనమధురోక్తు లాలకించినఁగాని
    వీను లున్నఫలమాట వినఁగ లేయు
[illegible]దవిలాసంబు వీక్షింపనే కాని
    [illegible] [illegible]యుఁ
[illegible]కంటి తనువల్లిఁ గౌఁగిలింపక కాని
    తనువన్యకాంతల దాఁగునోయు

జలజాక్షి కెమ్మోవి చవి చూచినే కాని
జిహ్వ యన్యంబు రుచింపదోయుఁ
చిత్త మన్యంబుఁ గలనైనఁ జేరదోయుఁ
గోర్కు లన్యంబు లెవ్వియుఁ గోరదోయుఁ
దలఁపు లన్యంబు లెవ్వియుఁ దలఁపదోయుఁ
గలదకో సుమగంధిని గలయ నాకు.

క. వనిత నెడబాయఁజాలక
తనువున నిడుకొన్న శివుఁడు తా సర్వజ్ఞుం
డనయము నొందులతనువులు
తనవలెనే సేయకునికిఁ దగవా తనకున్.

గీ. పొందికిని నాకుఁ బొందులు వేఱునేస
ప్రాణములు వేఱుచేసెను బాపజాతి
బ్రహ్మ యిరువురి తనువులుఁ బ్రాణములును
నేకముగఁ జేయఁడాయె నింకేమి గలదు.

క. వేడుకఁ బుష్పసుగంధిని
గూడుండేనాళ్లవలెను గొనకొని యాత్మన్
గూడుకొనె నొక్కలెక్కను
నీడుగ నలతమ్మిచూలి యీ దివసంబుల్.

ఉ. చొక్కపు ముద్దునెమ్మొగము
  సోగమెఱుంగును నోరచూపులున్
 చక్కని గుబ్బచన్నులును
  జొవ్వగు నవరూప వైభవం
 బక్కట నామనోంబుజము
  నంటు సమస్తము నిండి యుండెనిం
 తెక్కువసేసున్నదో యపు న్నూ
  నెత్తురా, పుష్పసుగంధ, చెప్పవే.

గీ. కన్ను విచ్చిన పువు కాన్పింతు మనసునఁ
 గన్నమూయ నదాటుఁ గనంబడుంగా
 నట్టిఁ జక్కనిపెప్పు ప్రాణేశ్వరీ, యింత
 యింద్రజాలవిద్య యెటులఁగ నేర్చె.

సీ. నీముద్దుమాటలు నిరతంబు వినఁగోరి
  తవిలి నావీనులు తపము సేయు
 నీగుబ్బచన్నులు నెమ్మిఁ గౌఁగిటఁ జేర్పఁ
  దవిలి నాహృదయంబు తపము సేయుఁ
 జక్కనినీమోవిచవి యానఁగాఁగోరి
  తవిలి నానాలుక తపము సేయు

నీమోహనాకృతి నింపింపఁ జూపంగఁ
దవిలి నాకన్నులు తపము సేయు
నీవిలాసంబు నాచెవుల్విన్న నొప్పుకొల్పి
తలఁపుఁబల్కియు నినుఁగోరి తపము సేయుఁ
బ్రతిమాలుకొను బ్రాణమై పరగు నీవు
ఉవిద, నినుఁబాసి యెట్లుంగి నోర్చువాఁడ.

సీ. అంబుజాననవాగ్నికైన నోర్చనుగాని
యోర్వలేదు సతీవియోగమునకు
నబ్జారిరాహువునకైన నోర్చను గాని
యోర్వఁడు తారావియోగమునకు
హరుఁడు హాలాహలాగ్నికైన నోర్చనుగాని
యోర్వఁడు గౌరీవియోగమునకు
నభ్రంబు పిడుగునకైన నోర్చునుగాని
యోర్వలేదు తటిద్వియోగమునకు
నతనుఁ డీశ్వరునయనాగ్నికైన నోర్చుఁ
గాని యోర్వఁడు రతివియోగంబునకును
విశ్వభయదోగ్ర నిర్వక్ర విరహవహ్ని
నువిద నినుఁబాసి యెట్లుంగి నోర్చువాఁడ.

చ. ఒక్కని యుక్కుదక్క జా
బిల్లులు స్రుక్కఁ జకోరరాజియున్
స్నిక్క వియోగి యుక్క తెటి
నశుఁడు నిక్క మనోజు పంతముల్
వక్క ముదంబు కెక్కఁ గుసుమ
వంగులు చొక్కఁ దమంబు మక్కనా
చుక్కలరేఁడు వేఁడిమి నా
చూపెఁగదే వసిఁ బ్రాణనాయికా!

ఉ. హాలహాలంబు గ్రమ్మెనొ ను
దగ్రగతిఁ బొట్టెనో చండభానుఁ డా
భీలత నన్నిమూర్తులను
భీకరభంగిని గాయఁజొచ్చెనో
గాలుని తీవ్రహా ప్రళయ
కాలమహానలఁ మేఁగుదెంచెనో
ఓలిమిఁ జంద్రరోచు లిటు
లుండునె చూడ్కికిఁ బ్రాణనాయికా!

చ. ముదరినసాంద్రచంద్రికలు
మొత్తపుచంచుపుటంబులందదీ

గుదిలిచి చించి చీఱ కముఁ
　　గ్రొవ్విన పెన్నిగుజ్జు ముక్కునన్
ముదితల కందియిచ్చుచుఁ బ్రి
　　మోదము నొందెడు నాచకోరముల్
కదిసిన సిగ్గుకన్నులవి
　　కానము దోఁచెను బ్రాణనాయికా!

ఉ. వాలికలై మనోజభవు
　　వాలికలై సరసాలిచారు దృ
క్కేలికలై చకోరముల
　　కేలికలై కమలాంబిహాళ్లకో
న్మాలికలై సుగంధవన
　　మాలికలైన భవన్మనోజ్ఞ దృ
గ్జాలికలీనఁ జేసి మది
　　జాలిఁక మాన్పుము ప్రాణనాయికా!

ఉ. ఇక్కిలి దక్కి నిక్కి మెఱుఁ
　　గెక్కి మొగెక్కి బిగెక్కి మిక్కిలిన్
గ్రిక్కిరి సౌక్కమానమయి
　　గ్రిక్కినఁ బక్కున విచ్చునో యనన్

ఎక్కటికి యుక్కుమీఱ తెగు
    బింకపుసిచనుదోయి మాటునన్
చిక్కిన నేమొకాని మఱి
    చేఁ బహాటాదికఁ బ్రాణనాయికా!

ఉ. సార వికేమి నేద నా కకటా!
    నీఁడె మనోభవుఁ డేగుదెంచె వి
స్ఫురదళిశింజనవికచ
    సూనశిలీకధనుఃపికాసలి
వరకలకంఠకాహళర
    నస్ఫుటకంపిత భూమ్యవస్థవ
శ్యసుఁడగుచున్ బ్రతాపమున
    నల్పెడిదేమికఁ బ్రాణనాయికా!

సీ. ఎక్కడ నేదరింతు నీక
    నేవగఁ బట్టెదుఁ బ్రాణవాయువుల్
చిక్కితి మన్మథాగ్నిఁ గమఁ
    జేసెడి దేమికఁ గంధకంఠి, యో
చక్కనికీరవాణి, జల
    జాతవిలోచన, పుష్పగంధి యో

చక్కఁబడియున్న దాసినని
జంబుగ నా కెఱుంగంగఁ జెప్పవే.

ఉ. సన్నుతఁ బాయఁజాలవొక
నాఁటికిఁ గంటికి ఱెప్పకైవడిన్
గ్రన్ననఁ గప్పుకొందు విరి
కంతుని బారిని దూరఁ జిక్కుటకున్
సన్న మొలంగి మున్న రతిఁ
జల్లనితీయని ముద్దుఁగూరఁగ నిం
కన్నఁడు నాకు నిచ్చెదు మ్రొ
గేఁకురా, పుష్పసుగంధి, చెప్పవే.

వ. అని విరహావేదనం గాఁగిలి పొగిలి మున్న పుష్ప
సుగంధియు దానుం గూడియుండెడు నుద్యా
నవనంబులోపలికి నరిగి యిట్లనియె.

సీ. హరిణంబ, కానవే హరిణాయతాక్షిని
మధుపంబ, కానవే మధుపవేణి
హంసంబ, కానవే హంసేంద్రగామినిన్
బులినంబ, కానవే పులినజఘనఁ
గలకంఠ, కానవే కలకంఠకంఠిని
కిసలయ, కానవే కిసలయోష్ఠి

నవలత, కాననే నవలతాంగిన్వాని
    కీరంబు, కాననే కీరవాణిఁ
గాననే రంభ, రంభానిభోరుయుగళఁ
చక్రవాకంబు, కాననే చక్రకుచనుఁ
పుష్పవనవాటి, కాననే పుష్పగంధిఁ
జందురుఁడ, కాననే పూర్ణచంద్రముఖిని.

గీ. విను సుధాకరుఁడవు విషము మేలు కురిసెదు
    చందమామా నీకిది చందమామా,
శీతాంశుఁడను పేరు చెఱిచి నిప్పులు గ్రక్క
    జందమామా నీకిది చందమామా
కువలయాప్తుఁడవయ్యుఁ దవిలి పాంథుల నేఁపఁ
    జందమామా నీకిది చందమామా
శివునకు నవతంసమవు మఱుఁగూడంగఁ
    జందమామా నీకిది చందమామా
విరహులను బ్రోచుదాతవు వినుము నీవు
సుద్దములు బద్దములు గావు సుద్దులెల్ల
పక్షిణీకళలందుఁ బ్రోడవైనట్టి నీకుఁ
జందమామా హింసగావింపఁ జందమామా.

క. అచ్చిన ప్రియసతిఁ బాసియు
మెచ్చుచునున్నట్టి నాకు నేఁడిమిఁ జూడన్
వచ్చిన చోటికి వచ్చెదు
నిచ్చో ఫలమేమి నకు నిందుఁడె యనుచున్.

వ. అని మలహణుండు సంభ్రావేశంబున;

క. కలయంగఁ గలుగు భాగ్యము
కలుగుట దుర్లభము నాఁడుఁ గ్రొన్నెలవిన్
గలసినయంతయ చేటా
పొందుక నీమాటలైన విన్నం జాలున్.

వ. అనుచు మదనోన్మాదంబున మలహణుండు "కామాంధో ఽపి న పశ్యతి" యనియెడుగా గావునఁ దనప్రియురాలిం దలంచుకొని పుష్ప సుగంధియున్న మేడ సమీపంబునకుఁ జనుదెంచి నిలిచి నాయికమాట లాలకించుచుండె. అంత నప్పొలంతియు మలహణుం దలంచి యంతఃపరితాపంబు వారింప నుపాయంబు లేక యెంతయు.

సీ. ప్రేమతోఁ బ్రియుఁడు చెప్పినగీతము ల్వాడి
యడరి దగ్గఱిక్కపడి నిలుచును
సోమార్థధరుమీఁద మూర్ణికల్ చదువుచు
హా ప్రాణనాయక, యని తలంచు
జంత్రింబు చూపుచు జాగులే వల్లభ,
నినుఁబోలు నెవ్వఁడు నెనయ రనుచుఁ
దానమానములకుఁ దలఁచూఁచి మలహాణ,
యెఱుఁగుదుగా నీవు నించుకనును
సుదతి ప్రాణేశు లోచూడ్కిఁ జూచి పొక్కి
బయలుఁ గౌగిటఁ నిఱియించుఁ బరవశమున
నధరసుధఁ గ్రోఁగి పోవంగఁ గుంగి కలఁగి
యెందు నున్నాఁడవో నన్ను నిచట నొంటి
డించఁదగవౌనె ప్రాణేశ, యంచు వగచు.

సీ. అతనిసుద్దులు ప్రేమ నందంద తలపెట్టు
నతఁడు దిద్దినచిల్క నడుగు మాట
లతఁడు చెప్పిన కత లర్మిలి వచియించు
నతనికైవడిఁ బాట లడరిపాడు
నతఁ డాడుసరసోక్తు లల్లనఁ బచరించు
నతనిగుణంబులె యభినుతించు

నతని గూడాడిన యవ్వేళలే మునుప
నతనిభావమె తన మాత్మనిలుచు
నతఁడు దానును ముట్టిన యట్టిమాటలు
ముట్టి తలఁపూచి మనుఁదానె తిట్టుకొనును మఱి
జెలఁగి నాఁకఁడు దానును గలయు భావ
మంత భావించి యింకను, బెనఁగి కొనును.

సీ. వెలఁది నిట్టూర్పులు వలికెఁ బ్రేమపనిక
పూబంతిమీఁద నేర్పు నపహాసు
గుత్తుకుచఁ గన్నెమి కొంకరులు గ్రమ్మఁగ
నలుసు పోఁకెనదని పాలిమి పూడుచుఁ
దనువల్లి కాఁకఁ గ్రాఁగినపాన్పు క్రొవ్విరుల్
కనుపడనీయక పనుకఁ బ్రోయు
వదలని తాపాగ్ని నవిచెల్లు మనుబట్ట
పొరిఁబోరిఁ ద్రిప్పఁ గప్పురపుసురటి
ప్రాణవిభు నాత్మ భావించుఁ బలవరించు
వెలికిఁ జను నింపునన్నాఁ నేఁడికంత
నులికి లోఁజను నందును నుండలేక
పొగిలి వగఁబొంది మదిఁగుంది పుష్పగంధి.

క. ఇందునిపై నొంపె లుడుకఁ
గుందమును వెలి లోన మాడుకొనుపులపూఁదఁ
ఎందు సహింపదు దైవము
ముందఱనుయి వెనుక నుండ నొగిసినుట న్యాన్.

క. ఈవేళ మత్ప్రియుండగు
జీవితపతి మోముఁజూడఁ జేకుఱ నేరిఁ
దైవంబు కరుణ నాపై
నేవిధమునఁ జూలఁగల్గు నాలుఁగఁగ నిచ్చున్.

గీ. చంద్రకాంతపు గిండి వాసనజలంబుఁ
గొనుము నాకటి కసు వెంచి కువలయాక్షి
వెడఁదకన్నులుఁ బెదవులుఁ దడుపుకొనుచు
నుమ్మలిక నొప్పఁ బుక్కిలించుమియుటయును.

గీ. దద్దరముచేత నాచులోఁ దమ్మివిరిని
నున్న నెలతేఁటిపైఁ దేనె యునికినట్లు
మలహాణునిమీఁదఁ బడియె నాజలకణములు
మదనసంతాపవహ్నికి మాఱుదోఁప.

వ. అప్పుడు మలహాణుండు శివస్మరణంబు సేసి
తనలో నిట్లనియె.

క. కన్నప పుక్కిటివిటుల్
గన్నప కీర్తుల్ భాసెఁ గటకట, నేఁడీ
కన్నియ యధరామృతమును
గ్రన్ననఁగాఁ గవయుకతన గారేశునకున్.

గీ. అనిన పలుకు చెవ్విఁ నాలించి ప్రాణేశుఁ
డాట మొఱఁగి యియ్య నతనిఁగదిసి
యెట్టు వచ్చి తిచటి కీవేళ యనుచును
ముదము భయము మదిని ముడివడంగ.

గీ. బిగియఁ గౌఁగిలించి బింబాధరము చవు
లిచ్చి యిచ్చి క్రోలి యిచ్చ నగచి
ప్రాణనాథ, నీకుఁ బాఁపము యొక్కఁడ
విట్టు లరుగుదెంచు టొఱఁగి మఱియు.

సీ. గ్రక్కునఁ దలవరుల్ గని పట్టుకొనిరేని
నరయ నాదోస మెవ్వరికిఁ దగులుఁ
బఱతేర వచ్చుటఁ బాము దే లంటిన
నాహత్య యెవ్వరి కతిశయిల్లు
మీతల్లిదండ్రు లోమియుఁ బుత్రశోకాగ్నిఁ
గన నది యెవ్వరి కొని మునుంగుఁ

గొనలివార లొక్కంత యెఱింగిన
    నాడిక యెవ్వారి కతిశయిల్లు
నడుమ నవకార్యమేమైనఁ జూడమనేని
నట్టి కింకయు నెవ్వారిఁ జుట్టు కొనును
నెఱయ సకలంబుఁ దెలిసిన నిపుణమతివి
యకట పలుచుటఁ ప్రాణేశ, యర్హమగునె?

ఉ. నీచెల్వంబును నీవిలాసము మఱిన్
    నీ ధైర్యగాంభీర్యముల్
నీచాతుర్యము నీగుణాంకమహిమల్
    నీపెంపునుం జూడకే
ప్రాచుర్యంబును బోవనాడితివి యీ
    పాపంబు ప్రాణేశ, నా
కేచందంబునఁ బాసిపోవు సకలా
    మున్నే నిజన్మంబులన్.

వ. అని దుఃఖావేశంబునఁ బొగులుచు:

క. కడుఁ గాకలీస్వరంబున
విడువక యొయ్యొయ్యనవల వెక్కుచు నేడ్చెన్.

కడవలను ప్రమ్మరించిన
నమువునఁ గన్నీరు మేన వఱపై వాఱన్.

క. సూనశరవహ్నిఁ గ్రాఁగుచు
మేనంతయుఁ బలుకఁ బాఱి మిగులఁ గృశించెన్
నానోముఫలము లిట్టివి
ప్రాణేశ్వర, నిన్ను నేఁడు బాయుటఁ గదే.

సీ. కులటా నర్తనసంపుఁగులమున జన్మించి
చదుగులకును బుద్ధి చెప్పఁగాని
పుణ్యనిధివి నిన్నుఁ బొందెడు భాగ్యంబు
నాకి దైవమేల నాకు నిచ్చు?

క. వఱదం బడిపోయెడు సతి
కురవడియు నొన్నగులుమాన్ప నోపున తాన
త్తెఱఁగున వీరలచేఁ బడి
యుఱక నినుం బాసి నొగులు మంపెఁగవాసెన్.

క. వ్యాలీవిషదంష్ట్రాగ్ర
జ్వాలల నయిదోడులగుచు జనియించిన దు
శ్శీలలు వేశ్యామాతలు
నేలా పుట్టించె నజుఁడు నెఱుఁగఁడు సుమ్మీ!

సీ. గుఱ్ఱాల సూరగ కొండెగాఁ జేయును
    సవన్న నెంతయుఁ జూప నలుగుఁ
బెలుగాకులను గన్నఁ బ్రాణంబు లొసఁగును
    సినుఁ జూచి చేసియుఁ గనలిపడును
హీనుల కెంతయు హిత మాచరించును
    నిగ్గుల కన్నంతఁ బ్రోపు సేయు
కెమిగుం గన్నను శిరసావహించును
    నివారమన్నను విలువనిచ్చు
వినుమ యమలోక నీవేమి విన్నమాట
రాజు దండము మోము విరంతరంబు
కత్తి మలరంగ నిప్పను జయునట్టి
భాగ్య మున్నను దరిద్ర భాగ్య మనుము.

సీ. కడుముట్టఁ దల్లి చేఁ గసికోంత తా కాని
    యొకనాఁడు హాయిని నుండ లేదు
పొన్నిండ్లఁ బడిపంచఁ బొగులంగ నేకాని
    యొకనాఁడు నినుఁ గూడి యుండ లేదు
కరకరలును వట్టి కన్నెసాంగుల కాని
    యొకనాఁడు నుడు కారి యుండ లేదు

ఎవ్వరు విందురో యిది యన నేకాని
యొకనాఁడు నిశ్చింత నుండ లేదు
నీవు నాకయి యాహార నిద్ర లుడిగి
యుండు మన్నట్టి చోటనె యుండియుండి
చిక్కి నరమైతి వేమని చెప్పుదాన
నిట్టిదశకును మన కింక నేది తెరువు.

క. వచ్చెద నే నీ వెంటను
నెచ్చోటికైనఁ గొంచు నేఁగుము లేదా
యిచ్చట నేమట సేయుము
పచ్చనివిలుకాని బారిఁ బడఁజాలఁ జుమీ.

వ. అనుటయు మల్హణుం డిట్లనియె.

గీ. వెజ్జు బమ్మెరించువిధమున నాకును
బుద్ధి చెప్పి నీవు పోగులఁ దగునె
యాధి వెట్టె దరిగ రోఁకలిఁ దలఁజుట్టు
మనిన చందమయ్యె నంబుజాక్షి!

వ. అనుటయు నెట్టకేలకు ధైర్యంబుఁ దెచ్చుకొని
యరుణోదయంబునఁ ద్రిపురాంతకుని గుడికి
నృత్యంబు సలుప నేను వచ్చెద నచ్చట నుండు

మని నీవును నేనును దానికిఁ దగిన తెఱంగు
చూచుకొందమని మలహాణు నంపి తానును
బ్రహ్మర సచ్చినహ నటుచున్న యవైవ్యాస్యం
డును.

గీ. కౌఁగిలింపలేదు కనువేయఁగ గమ్మోవి
 యానలేదు రతికిఁ బూనలేదు
సుదతివలన నట్టెసుద్దులు దోద్దలు
చేతులు గీతులుఁ జాలఁగాని యనుచు.

క. స్వామిఁ దల్పుగడియ పెట్టుకొ
శిథిలాత్ముఁడు దాసితోడఁ జెనకుచునుండెన్
శ్రీధనోందినట్టి పెళ్ళికి
విధిమూడిన యొయ్యా తారె వదకన నైనన్.

వ. తల్లున్న యహైవ్యాస్యుని తెళప్రసం జూచి పోయి
చుఁ గవాటబంధనంబు సేయించి విలాసినిం
గావలిం బెట్టి కృతస్నాతయై వివిధభూషణ
భూషితాంగి యమ్యో నంత.

క. తారాగణపరివారము
తారాగిరిరాజువెంట దండుకుఁ బనుసన్

చిరికి దరహాసోయియు నగుచు
హారరంబై సొగసుజుక్క తోడ్పడుచు చూడిచెన్.

సీ. ఇంద్రు పదంబు గన్పైదడు యుష్మగోల్మినివెల్గి
కరగించు కోసపుముఖార బనంగ
నైరావతంబున నవికకాగంబున
బెట్టిన జేగురు పట్టినంగ
న.........................నిర్మించి యుంచిన
కరిముఖ్యపు సిందూర కరమనంగ
....
నుదయగిరిమీఁద నస్సరోయువతు లిడిన
నిద్దమైయొప్పు కుంకుమముద్ద యనఁగ
బ్రాగ్వధూమణి సొమ్ములు బరణియనఁగ
దరణి యుదయించు సుప్రభాసరణి మెఱయు.

వ. అంత మేళంబులవారితోఁ బుష్పసుగంధ
త్రిపురాంతకదేవుని సందకిఁజని నృత్యగీతవా
ద్యంబులు సలిపి పరిజనంబులం బదండని మా
హాత్మ్యం బెఱుంగుకొని గర్భద్వారంబున నిలిచి
యద్దేవునిం జూచి యిట్లనియె.

సీ. ముక్త్యంగతి భక్తుల ముంగిటిపెన్నిధి
చిత్తజవైరి సంజీవికరణి
పురవైర్యాలోకసంభావితంబు పధ్ధరిసాగు
బాలపింప్రస్తనంబు పరుసవేది
శ్రీపార్వతీశుండు చింతామణిశ్రే
కుండలికటకుండు కొంగుపసిఁడి
రుద్రుండు భక్తసరోహాణశైలంబు
ఖండేందుధారి బంగారుకొండ
యసమనేత్రుండు నింకని యమృతజలధి
కాలకంఠుండు చెరుస కల్పశాఖ
విశ్వనాథుండు మనపాలి వేల్పుటావు
తేఁపు నెప్పాదు కామితార్థములొసఁగ.

క. శతధృతిశతమఖముఖ్యుల
కతిదుర్లభుఁ డెన్నిచూడ ననవరతంబున్
మతిఁదలఁపఁగ సద్భక్తుల
కతిసులభుఁడు దేవదేవుఁ డభవుఁడు జగతిన్.

క. ఇల బాణమయూరాదుల
కలరె గోచరులు కవిత్వసుందును కాదా

నలనగు గవితాసత్త్వము
నలనంబడయంగరాని వస్తువు గలదే.

క. పరిమళములలోఁ గస్తురి
తరువులలోఁ జందనంబు దైవంబులలోఁ
బరమేశుఁడు విద్యలలో
నరయంగాఁ గవిత యెక్కుడగునని యార్యుల్.

క. మాటలె ధనములు మాటలు
మాటలె భువనైకముఖ్యమంత్రౌషధముల్
మాటలె ముక్తికి నెలవులు
మాటలు నేనఁగూర్చి చెప్ప మహిమదమ్మునన్.

సీ. ప్రకటింప మేకపెంట్రుక లింగమని కొల్వఁ
గోర్కు లీయఁడె కాటకోటనికిని
ప్రమదంబుతోడఁ గుంచము లింగమని కొల్వ
(?) గొల్లెయవానికి గోర్కు లీఁడె
లీలమై నతిచన్ను లింగమంచు భజింప
నొడయనంబికి నీఁడె యడుగు కోర్కి
తమకంబునను సైకతము లింగమని కొల్వ
నిచ్చఁగోరిక లీఁడె యింద్రజునకు

నిమిషమాత్రంబు శివునిపై నిలుపుదృష్టి
కొంచు లితరంబులైనను దగులనీకు
ఖండదళుకాంతిగోత్రజ్ఞము మెఱుఁగుఁగవిత
చెప్ప సర్వేశు సన్నిధినెయ్యు మనిస.

కం. తరుణీ, నామన సెంతయు
సరయుఁగ నిమిషంబుఁ దగిలి యన్యంబులపై
సరినిముసమైన నిల్వదు
వెఱ వెవ్వ్యాదయనిఁ బలికె వెంకనుకమఱియున్.

కం. వినుఁగిన వీపున నానుక
వినుఁ బాయక పొగిలించి సేనుండుద ని
వెనుకను నిశ్చల మతివై
కొనియాడుము శంభుఁ గోర్కె కొనసాగంగాన్.

చ. అటువలె నుంటివేని జల
జానన, నేనును నాదిభోగిరా
ట్కటకు సుమాకళత్రు శివ
కంధరు సన్నుతి చేసి నిదా ముం
దట నట మెచ్చు చేకొనియ
దర్ విను నావుడు నింతి యట్ల కొఁ

గిటుఁ గదియుంచు భక్తుఁ బ్రో
    కించు శివుఁ నుతి యుంచు నాతఁడున్.

చ. శరదిందుచంద్ర క్రొవ్విరుల
    తావికిఁ జొక్కిన తేఁటి యట్ల శం
కరుఁ డిలఁ జేటియో యనుచుఁ
    గామిని దెల్పుట కంధి క (?)
స్ఫురనిభకంధరాయ సుర
    పూజితపాదసరోరుహాయ స్మా
స్కరశశిలోచనాయ పుర
    సంహరణాయ నమోనమో యనన్.

సీ. జడముడి దోలఁ కాడు జాహ్నవీనదితోడ
    మే సగమున నున్న మలఁతతోడ
ప్రక్కలఁ బ్రణుతించు ప్రమథవర్గముతోడ
    జయవెట్టు దేవతాసమితితోడ
ఱగడు బ్రహ్మలపునుకపేరుతోడ
    నటన మిన్నందను నందితోడ
గాలిచే నల్లనఁ గదలుసొమ్ములతోడఁ
    బులితోలుపట్టు దువ్వలువతోడఁ

బాలుపుమిగిలిన వలపు విభూతితోడ
మహిమ దళుకొత్తు రుద్రాక్షమాలలతోడఁ
గ్రమ్మునొదలు చంద్రఖండమ్ముతోడ
నమరి సర్వేశ్వరుండు ప్రత్యక్షమయ్యె.

క. మెచ్చితి మంహాణ, కోరిక
యిచ్చెద నేమైన నడుగు మిహాపరములలో
నిచ్చకు వచ్చిన విశ్వాసు
వచ్చిన నెచ్చెలివి నీవు నా కెన్నంగన్.

వ. అనుటయుఁ గనకపుని ప్రణామంబు లాచరించి యిట్లనియె:

సీ. పూజింతుఁ బుంగవపుంగవ కేతను
నర్చింతు మారుతాహారహారు
వర్ణింతు నాత్మీయ వామాంగ వామాంగు
భజియింతు నిర్జిత బాణబాణు
వినుతింతు శరశుభ్ర విగ్రహవిగ్రహు
భావింతు శతకోటి భానుభాను
నుతియింతుఁ బదపద్మనత జంభభంజను
మది సంస్మరింపుదు మారమారు

నంతకాంతకు నేప్రొద్దు నాశ్రయింతుఁ
గరము వేడ్క నుపాసింతు శరధిశరధి
లీల సేవింతు హరినీలనీలకంఠు
నెలమి నినుఁ గొల్తు భువనత్రయీశు నీశు.

క. భేశ వృషభేశ కాశా
కాశధునీసుప్రకాశ గౌరాంగునకున్
కేశవనుతునకు నంబర
కేశునకును శరణు నీకు గిరిజాధీశా!

క. పాటలపాటలమకుటుని
శాటునకున్ గలుషజలధిజంఝాటునకున్
శాటీకృతమదకరటిని
శాటననవచర్మునకును శరణము నీకున్.

క. ఖండశశిఖండమౌళికి
నండజకేతనముదాంచ జాండావళికిన్ (?)
కుండలిపరివృతవిలస
త్కుండలికిని శరణు నిఖిలగురునకు నీకున్

క. ఈపుష్పగంధిఁ గామక
మేప్రొద్దును ప్రమథవరుల నీక్షింపుచు ని

శ్రీపాదపంకజంబుల
నేపారఁగఁ గొల్చుభాగ్య మీవే నాకున్.

వ. అనుటయు నద్దేవదేవుం డతనిం గారవించి యభీష్టంబు లొసంగి తజ్జనకజనయిత్రులకుఁ బుష్పగంధి జననికిఁ గేలికీరంబునకుఁ గైవల్యం బొసంగి యీశచ్చరిత్రంబు విన్నవారలకు భోగ మోక్షప్రార్థంబులు గలుగం జేయుమఁ బార్వతీ సమేతుండై పరమేశ్వరుండు ప్రమథగణం బులు గొలువ రజతాచలంబున కేఁగి వినో దించుచునుండె నంత:

క. ఈమాహాణచారిత్రముఁ
బ్రేమంబున వ్రాయఁజదువఁ బేర్కొనమనుజుల్
కామితసుపుత్రపాత్ర
శ్రీమహిమైశ్వర్యములను జెలఁగుదు రర్థిన్.

ఉ. మందరధీర ధీరకవి
మానితనిర్మలకీర్తిమల్లికా
సుందరకంద, కందళిత
శుద్ధమనఃకృతపార్వతీశ పై

నందనపూజనస్తవజ
నస్తవనీయుదయాకులాశయా
స్పందితదివ్యముఖ్యగుణ
బంధుర బంధురమావిధాయకా.

క. రామామాత్యకుమారక
సోమాంబాగర్భసింధుసురుచిరసోమా
రామాజనమానసగతి
కామాధవ విస్మయాంచితకాంప్రాశా!

మాలిని. శరధినిభగభీరా శత్రుగర్వాపహారా
నిరుపమగుణహారా నీతిమార్గప్రచారా
పరిజనపరిచారా బంధురశ్రీవిహారా
సురగిరివరధీరా సోమమాంబాకుమారా.

గద్యము

ఇది శ్రీమత్సకలసుకవిమిత్ర సోమయామా
త్యపుత్త్ర సరసకవితాధుర్య మొజ్జయనార్య
ప్రణీతం బైన మలహణచరిత్రం బను మహా
ప్రబంధంబునందు సర్వంబును ద్వితీయా
శ్వాసము.
